

GODIŠNJAK

OGRANKA MATICE HRVATSKE U BELOM MANASTIRU

14/2017.

GODIŠNJAK

Ogranak Matice hrvatske u Belom Manastiru
br. 14/2017

Izdavač:

Ogranak Matice hrvatske u Belom Manastiru

Za izdavača:

Petar Tokić

Glavni urednik:

dr. sc. Željko Predojević

Adresa uredništva:

Ogranak Matice hrvatske u Belom Manastiru
Trg slobode 16a, HR-31300 Beli Manastir
e-pošta: matica@omhbm.com
mrežna stranica: www.omhbm.hr

Lektura:

Zdenka Baković, prof.

Prijelom i tisak:

Grafika d.o.o. Osijek

Naklada:

300 primjeraka

Cijena ovom broju:

40 kn

Fotografija na koricama:

Mario Romulić & Dražen Stojčić

U financiranju ovog broja Godišnjaka sudjelovali:

Osječko-baranjska županija
Grad Beli Manastir

GODIŠNJAK

OGRANKA MATICE HRVATSKE
U BELOM MANASTIRU

SVEZAK 14 (2017)

Beli Manastir, 2018.

SADRŽAJ

Riječ urednika 7

PROMIŠLJANJA O JEZIKU I FILOZOFIJI

Dino Pletikapić – Pedagogija slobodnog vremena. 11

Damir Barbarić – Značenje materinskog jezika. 14

Mária Stanková – Oblik jezika medija u 2018. godini 28

RECENZIJE I KNJIŽEVNE KRITIKE

Marijana Kuna – Slastice zbog kojih se ostaje 41

Ana-Marija Posavec – Kritika knjige „Odjeci“ Danijela Špelića. . . . 50

AKUTALNO IZ OGRANKA I REGIJE

Adam Sović – Udruga uzgajatelja malih životinja
„Baranja“ Branjin Vrh 53

Jovan Nedić – 33. susret SOZAH u Belom Manastiru 58

Petar Tokić – O radu Ogranka u 2017. godini 65

RAZNO

Saša Alilović – Mirna reintegracija i povratak
u Dardu kroz novinarsko iskustvo 69

Zdenka Baković – Općina Kneževi Vinogradi 77

IN MEMORIAM

Goran Rem - U sjećanje na Darka Vargu 84

KNJIŽEVNOST

Ivan N. Svečnjak – Razmišljanja pod čempresom 88

Drage čitateljice, dragi čitatelji,

do sada sam vas kao urednik minula tri broja, u ovom uvodnom dijelu, pozdravljao oslovljavajući vas s riječju „poštovani“, no prošle su četiri godine i s vremenom se naš mali čitateljski krug zbližio, te mi se čini u redu prijeći na intimniji pozdrav i osloviti vas s riječju „dragi“. U rukama vam je novi broj Godišnjaka, odnosno novi radovi koje stvara Baranjac, a kada autor i nije Baranjac, njegovi tekstovi su na neki način povezani s našom regijom. Korice ovogodišnjeg broja iznova krase uradak fotografskog dvojca Romulića i Stojčića, a riječ je o motivu sa starog ormara iz Duboševice, ili kako bismo mi, Baranjski, rekli – *Daljoka*. Odabrana fotografija predstavlja spremanje, odnosno čuvanje, promišljanja naših autora za neke nove generacije, a različiti šareni i odijeljeni motivi predstavljaju različitost i raznolikost koja metaforički predstavlja samu različitu tematiku usmjerenost radova naših autora i njihova podrijetla. Do konca, promišljajući samu Baranju prvo na umu valja imati različitost i raznolikost koja ju čini posebnom u hrvatskoj cjelini – od one (sub)etničke, jezične, konfesionalne do svakodnevnice. Stoga i ovaj broj u svim svojim različitostima predstavlja ovogodišnju zaokruženu cjelinu razmišljanja o Baranji, razmišljanja Baranjaca, surađivanja s Baranjsima pa i samih aktivnosti u Baranji – u tekstovima koje možemo označiti od onih koji izvještavaju do znanstvenih studija.

Promišljanja o jeziku i filozofiji

Ovogodišnji broj Godišnjaka otvaramo zanimljivim tekstom *Pedagogija slobodnog vremena* Dine Pletikapića, koju autor definira kao razvoj

čovjekovih urođenih sklonosti, a u tekstu propitkuje slobodno vrijeme i kako ga danas (ne)provodimo te koje moguće posljedice to nosi.

Sljedeći tekst naslovljen *Značenje materinskog jezika* autora dr. sc. Damira Barbarića, znanstvenog savjetnika u trajnom zvanju u Institutu za filozofiju, nastao je prema njegovom predavanju u svojstvu podpredsjednika Matice hrvatske održanom u našem Ogranku u sklopu obilježavanja 175. obljetnice osnutka Matice hrvatske. Autor u tekstu donosi svoja promišljanja o pojmovima jezik i materinski jezik, a posebice o samom hrvatskom jeziku – o okolnostima njegove razvojne linije, odnosno o samim osobitostima našega materinskoga hrvatskoga jezika.

Sljedeća znanstvena studija, naslova *Oblik jezika medija u 2018. godini* autorice dr. sc. Marie Stankove dolazi nam iz Republike Slovačke. Nastala je kao rezultat suradnje studenata kroatistike s Katedre slavenskih filologija Filozofskog fakulteta Sveučilišta Komenskoga u Bratislavi i Katedre novinarstva u istoj instituciji. Tekst govori o jeziku medija, odnosno kako užurbani život i mrežni mediji utječu na jezik dnevnoga tiska, a sa slovačkog na hrvatski jezik su ga preveli urednikovi studenti.

Recenzije i književne kritike

Petrarkinja Marijana Kuna u tekstu *Slastice zbog kojih se ostaje* piše o kuharicama druge Petrarkinje Eve Ivanović. Knjižničarka i profesorica hrvatskoga jezika, Marijana Kuna, jednim zrelim, ali emotivnim pristupom prilazi temi kuharice kao knjige, ali i kuhanju kao obiteljskoj i tradicionalnoj vrijednosti.

Ana-Marija Posavec, književnica i doktorandica na Poslijediplomskom doktorskom studiju *Književnost i kulturni identitet* na Filozofskom fakultetu u Osijeku, piše književnu kritiku petoga po redu objavljenog književnog djela Danijela Špelica s naslovom *Odjeci*. Prema njezinom mišljenju, riječ je o kriminalističkom romanu s velikim utjecajem mističnih te horor elemenata.

Aktualno iz Ogranka i regije

U dijelu Godišnjaka o aktualnostima i događajima koji su obilježili našu regiju u 2017. godini možete čitati rad Adama Sovića koji govori o udruzi uzgajatelja malih životinja „Baranja“ Branjin Vrh, a tekst je nastao povodom njezine 45. obljetnice. Autor se u svom radu uz kratki osvrt na osnivanje udruge uglavnom bazirao na njezinim uspjesima u posljednja dva desetljeća, a posebice na baranjskog goluba „Baću“. Jovan Nedić nam pak donosi tekst koji izvještava o 33. susretu odgonetača i zagonetača Hrvatske koji se održao od 22. do 24. rujna 2017. godine u Belom Manastiru. Posljednji tekst u ovom tematskom poglavlju piše predsjednik našeg Ogranka, Petar Tokić, a u njemu donosi izvještaj aktivnosti i događanja u Ogranku za 2017. godinu.

Razno

Neispunjeni cilj našeg ovogodišnjeg broja bio je obilježiti dvadesetu obljetnicu mirne reintegracije. Nažalost, pristigli tekstovi na koncu nisu bili bazirani na ovu temu, no stigao nam je jedan izvrstan tekst Saše Ali-lovića koji očima novinara progovara o tim emotivnim trenutcima prvog susreta sa svojim domom nakon ratnih godina.

Zdenka Baković u svom tekstu o Općini Kneževi Vinogradi daje osnovne podatke o njoj, ali izvještava i o problemima na koje nailaze čelni ljudi općine, no govori i o mogućim pomacima u budućnosti, te njezinim turističkim i poduzetničkim potencijalima.

In memoriam

U 2017. godini napustio nas je Darko Varga, „čovjek nevjerojatno širokih interesa i znanja“, kako ga u svom tekstu, njemu u spomen, opisuje prof. dr. sc. Goran Rem. Kako je sve Darko Varga zadužio, ne samo baranjsku, već i hrvatsku znanost i kulturu pročitajte u tekstu navedena autora.

Književnost

A konac Godišnjaka, sada već tradicionalno, ostavljamo otvoren za slobodu književne riječi. Ovog puta možete čitati kratku priču *Razmišljanja pod čempresom* autora pod pseudonimom Ivan N. Svečnjak, koji sada već drugi puta objavljuje u našem Godišnjaku.

Sjednite, ili možda lezite pod čempres, zastavite se u ovom užurbanom vremenu i pročitajte što smo za vas priredili i ove godine.

Željko Predojević

Pedagogija slobodnog vremena

*Dino Pletikapić
canisro@email.t-com.hr*

Ako je pedagogija znanost o odgoju, a odgoj proces razvoja čovjeka, odnosno sastavni dio individualnih i društvenih procesa koji doprinose njegovom ukupnom razvoju, zaključujem da je pedagogija slobodnog vremena razvoj čovjekovih urođenih sklonosti. Slobodno vrijeme tumačim kao neinstitucionalnu djelatnost čovjeka, neopterećenu društvenim normama ponašanja i konvencijama. Ako bih se izrazio laički, slobodno je vrijeme onaj dio dana u kojemu pojedinac istražuje, proučava i usavršava znanja za koja smatra da su od nasušne potrebe za njegov osobni razvoj, kako bi što potpunije upoznao i spoznao svijet u kojem živi.

Formalno obrazovanje kroz koje svi prolazimo od sedme godine života proces je usmjerenoga razvoja čovjekove svijesti. Na temelju vlastitog iskustva formalnog obrazovanja zaključujem da ono nije usmjereno na razvijanje urođenih sklonosti pojedinca već je usmjereno na stvaranje uniformnog čovjeka koji će sebe i svijet u kojemu živi promatrati prema unaprijed utvrđenom obrascu. Ovaj obrazac bih definirao kao skup znanja i vještina koje su pojedincu neophodne za sudjelovanje u društvu. Postojanje bilo kakvog obrasca,

odnosno, okvira u kojemu će se kretati razvoj čovjekove svijesti nužno vodi do njenog ograničavanja. S ograničavanjem čovjekove svijesti dobivamo svijet u kojemu danas živimo. Svijet nasilja, agresije i brutalnosti. Kako netko može govoriti u moje ime i reći što je nužno za moj razvoj? Na temelju čega taj netko tvrdi da može? Na temelju titule? No, najlakše je upirati prstom, osuditi i započeti novi rat kako bi ispravili nepravdu koja nam je nanesena. Zašto se umjesto tog dobro znanog obrasca ponašanja ne bismo potrudili i shvatili svatko za sebe da smo mi odgovor, a ne pitanje na koje će nam netko dati odgovor i na taj način ograničiti našu svijest. Ono što želim reći je: „Potrudi se i saznaj, nemoj čekati da ti netko na srebrnom pladnju servira rješenje.“

Budući da je čovjekov život jedan neprekinut tok razvoja svijesti te polazeći iz osobnog uvjerenja da je razvoj svijesti ubrzan njegovanjem naših urođenih sklonosti, smatram da slobodno vrijeme valja uposliti za razvoj upravo tih sklonosti. Sklonosti se razlikuju kao što se razlikuju i naše osobnosti, čije su sastavni dio, pa tako netko iskazuje sklonost prema glazbenoj umjetnosti, netko prema psihologiji, a netko prema religiji. Danas, kada nam je svo sabrano znanje svijeta lako pristupačno, a komunikacija i razmjena iskustava sa svijetom lakša nego ikada prije u ljudskoj povijesti, čimbenici koji utječu na ograničavanje našeg razvoja značajno su umanjeni. I, premda su nam vrata za uklanjanje svijesti koja slijedi uniforman obrazac poimanja širom otvorena, malo je onih koji se hvataju u koštac s ovim izuzetno važnim zadatkom. Iz vlastitog iskustva znam da smo sami sebi najveće ograničenje i najveća prepreka na putu razvoja. Isto tako znam da je lakše nakon napornog radnog dana ili vikendom u slobodno vrijeme leći ispred televizora i zabaviti se nekom od mnogih turskih serija koje trenutno igraju

nego čitati Aristotela, Platona, Krishnamurtija, Tomu Akvinskog, Larssona i brojne druge. Isto tako znam da su odrednice „teško“ i „lako“ pokazatelji (ne)svjesnosti jer ako prepoznamo istinitost tvrdnje da je razvoj svijesti najbitnija stvar kojom se moramo baviti tijekom života, tada odrednica „teško“ postaje nevjerovatno lakom, podjednako kao što odrednica „lako“ postaje nevjerovatno teškom kada shvatimo da smo slobodno vrijeme protratili ispred televizora umjesto na razvoj naših urođenih sklonosti. Izbor je isključivo na nama.

Ako je odgoj uvjet opstanka društva (jer društvo svoj identitet i kontinuitet temelji na prijenosu društvenih vrijednosti, normi, običaja i znanja sa starije na mlađu generaciju), način na koji upošljavamo slobodno vrijeme sa sobom nosi veliku odgovornost. Odgovornost ne samo prema nama samima već prvenstveno prema našoj djeci koja ostaju baštiniti plodove našeg razvoja. Slobodno vrijeme usmjereno na razvoj naše svijesti stvorit će svijet u kojemu ono što ostavljamo za sobom neće biti plodovi naše dekadencije.

O ZNAČENJU MATERINSKOG JEZIKA

Damir Barbarić
barba@ifzg.hr

Jezik je čovjekovo oruđe, sredstvo kojim on izražava i priopćava svoje misli, predodžbe i stavove. Ta odredba jezika čini nam se toliko izvjesnom i samorazumljivom da se ne umaramo neprestano je ponavljati. Što bi moglo biti jasnije od toga da se jezikom služimo da bi jedni drugima prenijeli ono što osjećamo, mislimo, želimo ili vjerujemo?

Ovo bih izlaganje započeo protivnom tvrdnjom, naime tom da jezik nije puko sredstvo misli i stavova za potrebe ljudskog saobraćanja. Jezik nije tek „sustav znakova“. Štoviše, on uopće nije znak, barem ne bitno i prvenstveno. Poimanje jezika kao znaka i sredstva komuniciranja počiva na nikad propitanoj pretpostavci da je mišljenje nešto što se zbiva izvan jezika i o njemu neovisno. Tomu se, međutim, protivi osjećaj svih koji imaju zbiljsko iskustvo s mišljenjem. Oni znaju da su *mišljenje i jezik najtješnje i najprisnije povezani*. Misao ne postoji o sebi gotova i dovršena, da bi onda bila jezikom izrečena, nego se jezikom i u jeziku tek rađa, nastaje i oblikuje. Drevni Platonov uvid da mišljenje nije drugo do bezglasni razgovor duše sa samom sobom nije ni do danas izgubio ništa od svoje istine.

Iz toga slijedi da jeziku u ljudskom životu pripada temeljna i središnja uloga. Jer ne samo da se njime i u njemu začinju, rađaju i oblikuju misli, nego i same stvari, ukoliko su određene, očitovane i tako prisutne, za čovjeka *jesu* upravo posredstvom jezika. Za čovjeka jest samo ono što je izvornom jezičnom snagom imenovanja dospjelo u svjetlo prisutnosti te je tako postalo pripadno osvjetljenom okružju svijeta. Jezik je dakle *svjetotvoran*. Nasuprot uobičajenim nazorima koji u njemu vide samo sredstvo ljudskog izraza, priopćavanja i sporazumijevanja, jezik se pokazuje kao nešto mnogo više od toga, kao izvorna djelatna sila, bitni način otkrivanja i razotkrivanja svijeta.

Osim toga, jezik nikad nije jezik naprosto. Jezik shvaćen u takvoj neodređenoj općenitosti puka je apstrakcija. U zbilji nalazimo uvijek samo ovaj ili onaj, svagda posebni jezik. Uobičajenoj znanosti o jeziku u pravilu izmiče jednostavna istina da je zbiljski, živi jezik uvijek neki *određeni*, takozvani *materinski* jezik, to znači takav koji je najprisnije vezan uz određenu zajednicu ljudi.

Svaki materinski jezik počiva na iskonskom temelju vlastitosti, a time i neuklonjive razlike spram drugih jezika. Svakom je narodu u njegovu jeziku pohranjeno upravo njegovo posebno shvaćanje svijeta, onako kako se ono izgradilo i uobličilo u sudbinskim zgodama i odlukama njegove jezične zajednice, uvijek u dubokoj vezanosti uz njegov geografski i povijesni smještaj, uz uspone i padove njegove duhovne i stvarne povijesti. I kao što te i takve okolnosti ni za koja dva naroda nikad nisu jednake, tako ni cjelovite slike svijeta u dva naroda ne mogu biti jednake. Ništa sa sudbinom nekog naroda nije vezano prisnije od njegova jezika. Svaki je materinski jezik odlučujuća oblikovna sila koja određeno ljudstvo, jedan posebni

narod, sudbinski povezuje s upravo njemu udijeljenom zemljom, s božanskim znamenjima ili njihovim nedostajanjem na samo za njega omjerenom nebu, te s bitnim odlukama kojima zauzima vlastito mjesto u sveukupnoj povijesti svijeta. U materinskom jeziku nekog naroda, u njegovoj fonetici, akcentuaciji, sintaksi, u ritmu i melodiji njegova zvučanja svagda progovara – kako je to 1938. u kratkoj ali misaono bogatoj raspravi *O ideji nacionalne filozofije* formulirao Albert Bazala – „naročita geografska provincija s prirodnim prilikama pod nebom svoje vrsti i na tom životnom prostoru smješten narod uzajedinjen biologijskom zakonitošću, u osjećaju životne nužde i mogućnosti privređivanja [...] i obrane od neprijaznih i neprijateljskih utjecaja“.

Nadalje, svaki je materinski jezik bitno nadindividualan. Daleko od toga da bi se pojedinac njime naprosto služio, rabio ga, kako to u svojoj naivnosti i neznanju najčešće mislimo. Naprotiv, onaj tko je s jezikom najprisniji, pjesnik i mislilac prije svih, biva uistinu od jezika uporabljen, to znači uvijek iznova potican na to da smjerno i pažljivo osluškuje njegove migove i upute, da im ugođajem i mišlju odgovara te pomno i predano slijedi zapletene i teško prohodne sveze pradrevnih iskustava pohranjenih u riječima i u tajnovitoj igri njihovih uzajamnih odnosa. Jezik je zagonetna i nikad do kraja dokučiva duhovna tvorba koja je ne samo bitno neovisna o empirijskim pojedinačnim individuumima, nego na svaki od njih bitno utječe, određujući ga kako jezično tako i pojmovno. Kao član određene jezične zajednice čovjek nije samostalan i neovisan individuum koji suvereno vlada i gospodari sobom, nego tek jedan od mnogih jezičnih suputnika, uvijek, pa i onda kad je empirijski posve sam, nevidljivim ali utoliko snažnijim bezbrojnim nitima vezan sa svima ostalima, sadašnjima, bivšima i onima koji

će tek doći. U svem svojem mišljenju čovjek je prvotno oblikovan i vođen materinskim jezikom. Vlastiti intelektualni svjetonazor on ne gradi na temelju samostalne preradbe vlastitih doživljaja, već ga postupno oblikuje na odavno uhodanoj putanji mnogovrsnih iskustava svojih pređa, pohranjenih u riječi i pojmove materinskog jezika.

Odatle je očito da je materinski jezik u punom smislu riječi prouzvoren. Nikakva fikcija hipotetičkog početka jezika ne pomaže nam u susretu sa zbiljskom unutarnjom beskonačnošću svakog jezika. Govoreći svoj jezik, čovjek sudjeluje u cjelokupnoj povijesti svojega naroda. I onda kad o tomu ništa ne zna i ne sluti, on govoreći surađuje na uobličanju nečega što bi se moglo nazvati duhom naroda, njegovom logikom i metafizikom, koje običnom oku i uhu u pravilu ostaju skrivene. U svakoj, pa i naoko najbeznačajnijoj riječi njegova materinskog jezika pohranjeno je bezbroj magijskih, mitskih, uže religijskih ili pak svjetonazornih značenja.

Snaga i moć jezika da iz sebe rađa misli i na javu prisutnosti iznosi stvari svijeta, njegova iskonska upojedinjenost u svagda posebni materinski jezik, njegova nadindividualnost te na koncu njegova povijesna prouzornost – to su četiri osnovna obilježja iskustva jezika do kojih bi se mišljenje o jeziku jednom možda moglo probiti kroz naslage danas posvuda vladajućega tehničko-konstruktivističkog izlaganja njegove biti. Pokušaji takva proboja još će se dugo morati oslanjati na nezaobilazne uvide Wilhelma von Humboldta. Ovdje bih u tom sklopu naveo jedno mjesto iz njegova glavnog djela *O raznolikosti gradbe ljudskih jezika i o njezinu utjecaju na duhovni razvoj čovječanstva*, koje je na hrvatskom jeziku objavljeno zahvaljujući trudu i umijeću Ante Stamaća: „Duhovna vlastitost i

jezično oblikovanje u nekom su narodu u takvu jedinstvu stoljetnosti jedno u drugo da bi, kad je dano jedno od toga, moralo biti moguće potpuno iz toga izvesti drugo. Jer intelektualnost i jezik dopuštaju i zahtijevaju samo takve forme koje se međusobno potvrđuju. Jezik je u nekom smislu izvanjska pojava duha narodâ; njihov jezik je njihov duh, a njihov duh je njihov jezik; to dvoje ne da se nikad misliti dovoljno istovjetnim.“

Na osnovi dosad rečenog htio bih kazati nekoliko riječi o našem materinskom jeziku, hrvatskom. Promotrimo u najkraćim crtama njegova osnovna svojstva, imajući pritom na umu sva izložena bitna obilježja živoga, povijesnoga pristupa jeziku i odnosa spram njega za koje se ovdje zalažemo.

Prije svega, u skladu s takvim pristupom hrvatski jezik za nas treba živjeti u *čjelini svoje povijesti*. Pred ispitujućim pogledom bitnog promišljanja ravnopravna su i jednako bitna sva razdoblja njegova postojanja, sve njegove povijesne mijene i preinake, sve promjene njegova leksika, pravopisa, gramatike, sintakse i stilistike.

Jezična standardizacija provedena u doba takozvanog narodnog preporoda bila je nedvojbeno povijesno nužna. Bez nje bi nam bio zapriječen ionako zakašnjeli pristup europskom procesu uspostave modernih građanskih nacija i njihovih temeljnih institucija. Utoliko nas ona i danas obvezuje. Međutim, to ne priječi da naše promišljanje osebnosti hrvatskog jezika bude vođeno neprestanom usmjerenošću spram njegove sveukupne povijesti.

Pritom valja imati na umu da je unutar jezikoslovne znanosti u novije vrijeme konačno u znatnoj mjeri pokoleban dugo važeći skup dogmi vezanih uz hrvatski standardni jezik. Prije svega, raz-

jašnjeno je da takozvani ilirci nisu prvi uspostavili standard, nego su zapravo samo dovršili raniji, barem stoljeće ili stoljeće i pol tražujući proces upornih nastojanja oko uspostave jezičnoga standarda. Drugo, utvrđeno je da mnoge dvojbene i jezično štetne posljedice te i takve uspostave standarda ne potječu prvenstveno od iliraca, već mnogo više od kasnijeg naraštaja takozvanih vukovaca, čiji se osnovni stav da gotovo ništa od starijih hrvatskih književnih tradicija nije vrijedno nastavljanja i uključivanja u standardni jezik danas s pravom smatra promašenim i za hrvatski jezik gotovo kobnim. Jer prvi je njegov učinak bio oštar prekid kontinuiteta stoljetne povijesne predaje hrvatskoga književnog jezika, u rasponu od srednjovjekovnoga glagoljaštva preko visoko kultivirane literature renesanse sve do djela visokog baroka. Drugi, s prvim bitno povezan, bilo je pogubno odsijecanje tek uspostavljenoga jezičnog standarda od izvora plodotvorna pritjecanja bogatstva smisla i značenja pohranjenog u dva već razvijena i znatno odnjegovana područna govora, narječja, takozvana dijalekta, naime kajkavskom i čakavskom. I naša jezična misao i naša jezična praksa zacijelo će još snažnije i temeljitije nego do sada morati uznastojati na zacjeljenju te duboke rane u jeziku koju mu je svojom nebrigom za povijesnu baštinu i jednostranim odbacivanjem dijalektalnog jezičnog blaga zadala površna i nedovoljno misaono utemeljena standardizacija u iliraca i vukovaca.

Koliko je tijekom povijesti hrvatskog jezika u samih jezičnih stvaralaca bila doista snažna i razvijena svijest o tijesnoj i nerazdruživoj povezanosti jezika sa svim oblicima mišljenja i o njegovoj svjetotvornoj snazi, to ostaje pitanjem za daljnja temeljita istraživanja. Može se predmnijevati da je poglavito, ako ne i isključivo, bila prisutna u vidu mitologijskih i naivno teologizirajućih predodžbi o

pjesniku kao nasljedovatelju svemoćne božje kreativnosti, kakve se u različitim verzijama nalaze u srednjovjekovnim poetikama, u kojima se jezik još shvaća kao nadljudska djelatna sila i magijska moć. Riječima Marije Bošković-Stulli: „Iz daleke starine pa do novijih vremena, u pisanim i u usmenim oblicima, u priznatim kršćanskim i u apokrifnim zapisima prepisuju se ili se usmeno variraju tekstovi kojima se pridaje magijska sugestivna moć da liječe bolesti, da odgone poljske štetočine, da rastjeruju zle oblake, da izgone đavla iz čovjeka – to su egzorcizmi, zakletve, zaklinjanja, molitvice, bajanja, basne, iskazani verbalno uz popratne obredne čine, ili nošeni i čuvani u obliku zapisa, ili zapisani na zaštitnim predmetima amuletima. U tim se tekstovima riječima pripisuje magijsko djelovanje, kao da su same riječi materijalna snaga; proniknuti su mistikom srednjovjekovnog poimanja svijeta. Namjena je tih tekstova praktična – medicinska ili gospodarska – ali su im riječi uobličene na osobit način i nose u sebi sugestivnu moć, moć pjesničke poruke sadržane u samom jezičnom obliku. [...] Latentna pjesnička funkcija jezika poslužila je kao mistično sredstvo kojim se nastoji postići praktičan učinak.“

U hrvatskom jeziku je iz te davne predaje ostala ukorijenjena ona duboko mu svojstvena svijest o njegovu iskonskom značenju i iznimnoj tvorbenoj moći. Dovoljno se sjetiti grofa Janka Draškovića, koji u svojoj čuvenoj *Disertaciji iliti razgovoru...* tiskanoj god. 1832. odlučno izjavljuje: „Ja odaberem za moj razgovor naški jezik, želeći dokazati, da mi narodnog jezika imademo, u kojemu sve izreći moguće jest, što srdce i pamet zagteva“, te samopouzdanost nastavlja: „Za oto kaž mo, da i mi narodnoga jezika imademo, koji svakog teženja kadar i vriedan jest...“ I prije njega tako su mislili i govorili mnogi, među inima Toma Mikloušić, koji se u svojem

1819. objavljenom *Stoletnom kalendaru* ... ne ustručava ustvrditi: „Naš hrvatski jezik, ako gdo ali osebne reči ali složenost celoga govorenja prez vsake presudje prav premisli, pred vnogemi drugemi dičiti se more, da k dijačkomu, hoću reči, najpoglavitešemu na svetu jeziku, najspodebneši je.“

Dakako, moguće je, a svakako i potrebno, napomenuti da u tim riječima iskazano gledište nije samo hrvatska osobitost. Ono je općenito bilo svojstveno povijesnom razdoblju u kojem se unutar sve slabijeg Austro-Ugarskog carstva začinju snažni pokreti nacionalnog samoosviještenja dotad podloženih naroda, u prvom redu slavenskih. Danas znamo da je do tog osviještenja došlo pod općim utjecajem kasno-romantičke filozofije povijesti, posebno one Herderove, iz koje svoje nadahnuće crpi uz ostalo i Kollárova misao sveslavenske uzajamnosti, naglo se šireći u bujicu panslavizma i moćno pokrećući sve Slavene, a time i južne. O tomu nema spora, kao ni o teoretskim pretpostavkama i dalekosežnim stvarnim posljedicama tog zbivanja. Ipak, rekao bih da je u hrvatskom jeziku ta općenita romantično nadahnuta predodžba o prisnoj povezanosti svakog naroda s njegovim materinskim jezikom iz niza razloga bila tijekom povijesti značajno intenzivirana i da je do danas ostala njegovom bitnom svojstvenošću. Naznačio bih u najkraćim crtama neke od tih razloga.

Hrvatski jezik se unutar razgranate obitelji slavenskih jezika ističe dvostrukom osebujnošću. Naime, on pripada manjoj grupi slavenskih jezika koji su rano dospjeli i potom zauvijek ostali u povijesno odlučujućem domašaju zapadnoeuropske, a to znači antičko-grčke, rimsko-humanističke te katoličko-latinske kulture. A unutar te grupe on je u okružju zapadne, dakle rimske vjeroispovi-

jesti jedini koji je stoljećima očuvao privilegiju ne samo obavljanja liturgije nego i sastavljanja svjetovnih isprava i javnih napisa na materinskom jeziku, u izvornoj hrvatskoj recenziji starocrkvenoslavenskog jezika, pretežno pisanoj glagoljicom.

Postupno snaženje i razvijanje hrvatskog jezika u plodotvornom, premda historijskoj spoznaji nažalost u mnogim važnim pojedinoštima uglavnom nedostupnom prožimanju slavenizirane bizantske tradicije sa zapadnom mješavinom kasno-antičke i kršćanske predaje srednjeg vijeka jedno je od najznačajnijih ali ujedno još uvijek najslabije poznatih i obrađenih poglavlja povijesti hrvatskog jezika. To je utoliko važnije jer se u novije vrijeme sve jasnije pokazuje da je hrvatska srednjovjekovna književnost – kako opetovano napominje Radoslav Katičić – pravi ključ za razumijevanje svega kasnijeg razvitka, kako jezičnog tako i književnog i općenito kulturnog.

Istraživanja srednjovjekovnoga hrvatskog glagoljaštva, koja su posljednjih desetljeća konačno uspjela slomiti onaj još od Jagićevih vremena u našoj kulturnoj povijesti uporno održavan mit o duhovnom siromaštvu i pučkoj primitivnosti glagoljaškoga teoretskog interesa, otvaraju nam pristup vremenu u kojem se gradila i postavljala *osnova* na kojoj se kasnije razmjerno brzo uzdigla visoko kultivirana, produhovljena i suptilna književnost hrvatske renesanse, razinu koje među Slavenima donekle dostiže samo još poljska renesansna književnost. Daljnja istraživanja jezičnih karakteristika glagoljaškog rituala, kao i pretežno anonimna prevoditeljskog rada glagoljaša, poglavito onog iz okružja senjske tiskare, pružit će u tom pogledu zacijelo dragocjene nove uvide.

Zaključio bih ovo kratko podsjećanje tvrdnjom da je ono osebujno i vlastito hrvatskog jezika sadržano prije svega u dva međusobno povezana momenta. Prvi je trajna, geografski i povijesno uvjetovana *dvojezičnost i višejezičnost* u koju je on sudbinski bačen od samog početka izgradnje svoje povijesne samosvijesti. U svojoj hrvatskoj redakciji trajno oslonjen na maticu izvornoga staroslavenskog i općeslavenskog jezika, čakavskim narječjem otvoren svijetu mediteranske, prvenstveno talijanske jezične i duhovne kulture, kajkavskim narječjem vezan uz rubne dosege germanskoga kulturnog kruga, narječjem zapadne štokavštine i kasnijom novoštokavštinom izložen – ponajviše u bosanskih franjevac – djelovanju novo-skolastičkih i protureformacijskih katoličkih duhovnih strujanja, hrvatski jezik je u tijeku cjelokupne svoje povijesti bio kao malo koji drugi smješten u politički nepovoljnom, čak opasnom, ali kulturno iznimno poticajnom i plodotvornom susretištu i sjecištu snažnih utjecaja moćnih, često međusobno suprotstavljenih duhovnih, kulturnih i političkih žarišta Europe. Tomu svakako treba dodati i još jedan u svakom pogledu bitni vid dvojezičnosti, naime činjenicu da su se u njemu paralelno sa životom i razvitkom narodnoga materinskog jezika sve više sfere političko-administrativnog, teološko-liturgijskog i znanstvenog života sve do polovice 19. stoljeća odvijale na tuđem, premda tada univerzalnom jeziku, naime latinskom.

Smješten u tom teškom i zahtjevnom, prijepornom i svagda nemirnom, ali ujedno blagotvorno izazovnom položaju u razmeđu kultura, a to prema svemu ranije rečenom znači različitih jezikom izgrađenih i uobličjenih svjetova, hrvatski jezik mogao se očuvati, a onda i napredovati i dozrijevati jedino ustrajno čuvajući nekolebljivu svijest svoje jedinstvenosti, osebujnosti, snage i tvorbene moći.

A ta svijest, ukoliko nije htjela biti pukom fikcijom romantičarskog zanesenjaštva i varavom utjehom za zbiljsku povijesnu nemoć, morala se ne samo oslanjati na stvarnu snagu jezika nego tu snagu pače neprestano obnavljati i uvijek iznova je potvrđivati.

A u čemu se zapravo sastoji stvarna snaga nekog jezika? Prije svega u njegovoj odvažnosti da se otvara i drži otvorenim za susret, borbu i prožimanje s drugim jezicima, kao i u sposobnosti da se, premda izložen opasnosti slabljenja i gubljenja sama sebe u tom prožimanju, uspije potvrditi i očuvati u svojoj vlastitosti. Jezik to postiže jedino time da se neprestano okušava u susretu s tuđim jezicima, da bi se iz tog susreta ponovno vratio sebi, ali bitno oplodjen i preporođen dodirom s tamo upoznatim dotad mu tuđim i nepoznatim riječima, mislima i pojmovima, a time i stvarima, pojavama i zbivanjima koje mu se u tim riječima otvaraju i postaju njegovima.

Duboko pod velom izvanjskih događaja tvarne, političke i gospodarstvene povijesti svaki narod u svojoj nutarnjoj, manje upadljivoj i gotovo nevidljivoj, ali zato ne manje bitnoj duhovnoj povijesti živi u razgovoru i iz razgovora svojega jezika s drugim jezicima. Taj povijesno sudbonosni susret različitih jezika krije se ponajprije u onomu što u svakodnevnicu jedva da doista opažamo i samo rijetko, možda čak nikada dolično ne cijenimo, naime u predanom poslu, trudu i naporu prevođenja. Prevođenje obično smatramo tek nekom vrstom tehničkog prenošenja smisla i značenja iskazanog u jednom jeziku u neki drugi jezik. Čini nam se da se tu radi samo o zamjenjivanju i nadomještanju tuđega jezika našim, ili obrnuto. U pravilu nam ostaje skriveno da se pri prevođenju zbiva mnogo više od toga, naime osvještavanje i buđenje, pojašnjavanje, obogaćenje

i razvijanje vlastita materinskog jezika u susretu s drugim jezikom. Usmjereni jedino na pojedinačnu konkretnu zadaću i rezultat prevodilačkog posla, na korist od njega za svakodnevno ophođenje i saobraćanje, propuštamo spoznati da je prevođenje u svojoj biti sučeljavanje s tuđim jezikom upravo radi što dubljeg, svestranijeg i istančanijeg prisvajanja vlastita materinskog jezika i iznošenja njegova unutarnjeg, dotad duboko skrivenog značenjskog bogatstva na javu i u svjetlo prisutnosti.

Bit prevođenja možda se ponajbolje očituje u jezičnoj pojavi koju se, uz različito vrednovanje, uobičajilo smatrati jednom od osnovnih značajki hrvatskog jezika, naime njegovoj tendenciji jezičnom čistunstvu, takozvanom purizmu. Ostavljajući po strani ideologijske i svjetonazorske prigovore naglašenoj purističkoj težnji hrvatskog jezika, koje se pravilu svode na puke političko-ideološke denuncijacije, naznačio bih ovdje samo da je hrvatski jezik na sklonost purizmu bio ponukan povijesnom okolnošću da je u Hrvata kao malo gdje drugdje živi i zbiljski govorni narodni jezik veoma rano, primjerice ranije nego u Italiji, bio djelomice uveden, točnije rečeno pripušten u više duhovne oblasti bogoslužja i političko-pravne regulative. Hrvatska književnost jedna je od prvih europskih, pa dakle i svjetskih književnosti u kojima je pučki jezik svoje pravo izborio i u tim „višim“ sferama, što je hrvatsku književnost od samih početaka stavilo u poseban položaj u odnosu na vlastiti narod i cjelinu njegovih potreba. Da bi u tim okolnostima opstao i očuvao se, a ujedno udovoljio zahtjevima viših i složenijih, „apstraktnijih“ životnih odnošaja, za koje izvorno nije imao pripravljeno ni pojmovlje ni dovoljnu zalihu značenjskih nijansi, narodni hrvatski jezik naprosto je morao u sebi naći i odnjegovati odvažnost

i snagu za susret i plodotvornu duhovnu borbu s povijesno snažnijim, već odavno izgrađenim i razvijenijim jezicima.

U razmatranja svega što iz toga slijedi ovdje se ne možemo upuštati. Svrha svega rečenog i tako je bila samo pokazati da je preporodno buđenje svijesti o snazi i kreposti vlastita materinskog jezika bilo oslonjeno na trajnu, snažnu i u cjelokupnoj hrvatskoj povijesti nikad posve prekinutu prisutnost te i takve svijesti. To znači da ćemo, ostanemo li ustrajni u čuvanju i njegovanju te svijesti i danas, u bitno izmijenjenim, ali u pogledu jezika nimalo bezazlenim povijesnim okolnostima s kojima se susrećemo, ostati na tragu najplemenitijih nastojanja naših pređa. Jer kad se na primjer Vladimir Nazor u pjesmi „Hrvatski jezik“ svojem materinskom jeziku obraća stihovima:

„U tebi sam svoj vijek proživio,
Drevni i lijepi jeziče Hrvata, [...]
Polako sam te, uz trud, usvojio.

[...]

Htio sam biti glazbalo na kome
Zvuče ko žice, mirišu ko cvijeće
Rojevi riječi u govoru tvome.

Pa, uzdignut nad zipkom i nad grobom,
Da u tebi dišem i da živim s tobom,
I onda kad me više biti neće“,

ili kad Slavko Mihalić u pjesmi istog naslova pjeva:

„Sjedimo za stolom i zborimo
tim svetim jezikom.

osjećamo kako se oko nas otvaraju
sva vrata
na koja nadire svjetlost svijeta
koja je skrivena u dobroti
jezikâ“,

tad obojica, kao i mnogi drugi naši najbolji duhovi, zorno potvrđuju neprekidno budnu svijest Hrvata o sudbinskom značenju njihova materinskog jezika i o tomu da im on jedini otvara vrata pune svjetlosti svijeta, da im je samo u njemu podaren pravi zavijčaj, takav u kojem su uzdignuti nad nestalno okružje nastajanja i propadanja, nad „zipku i grob“. Jer onomu tko mu za života ne-sebično i predano služi, tko je spreman izgubiti sebe da bi postao njegovim „glazbalom“, jezik blagorodno uzvraća time što mu daje da u njemu nastavi duhovno živjeti i onda kad ga više tu ne bude.

OBLIK JEZIKA MEDIJA U 2018. GODINI

*Mgr. Mária Stanková, PhD.
Univerzita Komenského v Bratislave
Filozofická fakulta
Katedra žurnalistiky
maria.stankova@uniba.sk*

Publicistika u svim svojim oblicima u suvremenom društvu ispunjava ulogu izvora informacija, uvelike utječe, a također i pomaže u izgradnji javnog mijenja, a (ne samo) time utječe na svakodnevnicu života većine ljudi. To sve ima i utjecaj na razvoj i formiranje jezika medija koji se u uvelike smatra uzorom za standardni književni jezik. U posljednjih nekoliko desetljeća jezik medija prolazi kroz značajne transformacije, zato što uz klasične medije postoje i mrežni mediji koje označava brža dinamika i aktualnost. U našem, slovačkom, stilističkom kontekstu jezik medija spada pod publicistički stil, a sama terminologija je u tom slučaju znatno nestabilna.¹ Trenutačno se u jezikoslovnoj sferi koristi i širi termin medijski diskurs koji se može shvatiti kao skup postupaka s kulturnim reprezentacijama realiziranih i formiranih u procesu medijske komunikacije (Bočák, 2006, s. 81 – 82). Kod medijskog diskursa je zanimljivo shvaćanje Michala Bočáka koji ga definira kao „trenutačnog posrednika veći-

---

¹ Vidi: Mareš, 2016, s. 255 – 259.

ne društvenih događanja šire javnosti.“ U njegovom se okviru kao kontradiktorne tendencije susreću napor za održavanje društvenog poretka (mediji ponavljaju, potvrđuju status quo) i napor za njegovu destabilizaciju (medijski djelovati u javnom forumu, čime se omogućuju korekcije društvenih odnosa), osim toga on tvrdi da „čim više simulira otvorenost prema svojim primateljima, konstruira koncept dijaloga medijske komunikacije. No, u stvarnosti ona i dalje ostaje visoko institucionalizirana kulturna praksa, tako da je diskurs koji se širi i dalje ideološki zatvoreni“ (Isto). Zahvaljujući ovakvom razmišljanju o medijskom diskursu, javljaju se nove mogućnosti lingvističkih istraživanja jezika medija: usredotočivanje na adresata u medijskoj komunikaciji, institucionalna funkcija u smislu održavanja/narušavanja društvenog statusa quo (uloga jezika u tim operacijama i percepcija jezika kao predstavnika društvenog statusa quo), univerzalnost kao i društveno značenje, povećanje otvorenosti i dinamičnosti književnoga jezika, te pitanje medijskog dijaloga.²

Jezik medija predstavlja jedinstveni oblik simbioze jezika, kulture i informacija. Mediji utječu ne samo na javno mnijenje, nego i na razinu književnoga jezika. U drugoj polovici 20. stoljeća jezik medija se posebice uzimao kao uzor za jezičnu kulturu. Vodeći slovački jezikoslovac Jozef Mistrík je godine 1982. razmišljao o odgovornosti novinara za razinu njihova govora (Mistrík, 1982, s. 265) koja je imala utjecaj na govor naroda. Istodobno je ukazivao na promjenu u traženju uzora našeg govora – od pjesnika i pisaca tu ulogu preuzeo je jezik tiska (Isto), i to iz dva razloga: „ne samo zato što novine, radio i televizija kvantitetom svojih tekstova pozamašno nadilaze romane, pripovijetke i bajke, ali posebice i zbog toga što je govor svakodnevne

---

² Više o temi dialogičnosti u suvremenoj stilistici vidi: Orgoňová – Bohunická, 2018.

komunikacije i te kako bliži govoru novina“ (Isto). S dinamikom života je povezana i dinamika medija koja uvelike utječe i na književni jezik. Brzina kojom današnji čovjek dolazi do informacija utječe na mnogo više nego samo na jezičnu kulturu medija, već i na književni jezik, i to ne samo na leksičkoj razini, točnije rečeno na njezinom obogaćivanju riječima iz stranih jezika. Žanrovi internetskih medija³ na poseban način utječu i na sintaksu, ali i morfologiju književnoga jezika – nestabilnost, brzina, određena netočnost i trud za što većom efektivnošću narušavaju klasičnu rečeničnu izgradnju, primjerice ne stavljajući naglasak na pravilnu sklonidbu. Klasični mediji se moraju natjecati za čitatelja – kupca – s mrežnim medijima, a ta se činjenica uočava upravo na njihovom jeziku gdje se trude biti bliži adresatima svojih tekstova, a time istodobno i mrežnim medijima. Nadovezujući se na gore spomenutu Mistríkovu konstataciju treba upozoriti i na činjenicu da u današnje doba na naš govor u prvom redu utječe jezik medija i to posebice onih mrežnih.⁴

Nadovezujući se na aktualna istraživanja slovačke novinarke i filozofkinje Anne Sámelove pri pitanju jezika medija treba se zamisliti i nad duhom redakcije⁵ koja stvara pravila igre određenoga medija, a među ta pravila igre autorica stavlja i „stil rukopisa“, daleke ljestvicu riječi, zvukova i sliku jezičnoga izražavanja (Sámelová, 2018, s. 52). Njezin pogled na moć masovnih medija upravo kroz termin „duh redakcije“ koji definira kao „nadosobnu kolektivnu svijest, odnosno nadosobni kolektivni princip mišljenja, razmišljanja i stvaranja“ (Sámelová, 2018, s. 56) ukazuje na činjenicu kako

---

³ Vidi: Hacek, 2017, s. 58.

⁴ Više o problematici mrežnih medija Sámelová, Stanková, 2018, s. 120 – 125.

⁵ Vidi: Sámelová, 2018, s. 50 – 112.

taj fenomen utječe na djelovanje pojedinačnih medija, a u okviru toga i na njihov jezik.

Istraživanje jezika medija se, kako vidimo, već davno ne usredotočuje samo na jezičnu kulturu. Tri moguća područja istraživanja jezika medija, odnosno jezika novinarstva, istakao je još 1969. godine češki jezikoslovac Jirí Kraus.⁶ Danas možemo ta tri područja promatrati kao jezično-kritičko polje, stilističko i pragmatičko.⁷ Upravo posljednje područje predstavlja nove mogućnosti istraživanja jezika, a koje proizlazi iz lingvističke pragmatike – istraživanja konteksta autora, adresata, cjelokupno jezično izražavanje, govornih akata, načela komunikacije itd. Naša se lingvistika, točnije rečeno stilistika, usredotočuje na pojedine tekstove već posljednjih nekoliko desetljeća.⁸ Općenito, medijskim komunikacijama koje pripadaju novinarskom stilu mogu se pripisati informativna, uvjerljiva i agitacijska funkcija. Sve se odražavaju u stilu pojedinih medijskih komunikacija. Zanimanje za istraživanja jezika medija dokazuje i činjenica da je natuknica „lingvistika“ bila trećom najče-

---

⁶ „Základní, první linii představuje jazyková kritika a normotvorná koncepce funkčního stylu publicistického (...) V druhé linii se prohlubuje snaha o vymezení funkčního stylu publicistického, o skutečně stylistický (nikoli jazykově kritický) rozbor publicistických příspěvků a o vypracování stylové normy jednotlivých publicistických žánrů. V této oblasti převažují studie zabývající se obecnou problematikou funkčních stylů, v jejichž rámci se publicistický styl uplatňuje (...) Třetí linie studia publicistického jazyka a stylu, kterou bychom mohli označit jako integraci zájmů řady společenskovedních disciplín (jazykovědy, sociologie, psychologie, teorie masové komunikace aj.), je nejenom shrnutím výsledků obou linií předchozích, ale i obohacením rozboru publicistických projevů o obecné závěry teorie komunikace.“ (Kraus, 1969, s. 371 – 379)

⁷ Vidi: Stanková, 2017, s. 89 – 95.

⁸ Mistrík vyčlenil 6 funkčních jazykových štýlov. (Mistrík, 1997, s. 419 - 426)

šćom ključnom riječi u tekstovima objavljenim u slovačkom znanstvenom časopisu *Otázky žurnalistiky*.⁹

Iako je izdvajanje publicističkog stila kao samostalnog osnovnog funkcionalnog stila sa sobom povelu i mnoga pitanja, jezik medija treba istraživati i iz pogleda leksikologije. Istraživanje leksičkog stanja novina ili utjecaja jezika medija na njegovo obogaćivanje najvažnija su područja znanstvenog istraživanja. Posebno pitanje u istraživanju jezika medija predstavljaju publicizmi kao leksemi koji su tipični za publicistički stil, odnosno „termini iz određene oblasti“ i „izrazi iz istoga kruga korištenja“ (Dolník, 2007, s. 185) koje karakterizira vlastiti publicitet, pismenost, jednostavna konciznost, denotacijska pravovremenost i optimalna prilagodljivost (Ibid, str. 186-187). Značajke kojima je slovački jezikoslovac Juraj Dolník definirao publicizme ukazuju i na moguće daljnje istraživačke smjernice jezika medija s gledišta leksikologije i jezične pragmatike. Druge mogućnosti istraživanja su pak u svojim istraživanjima naznačile slovačke jezikoslovke Olga Orgoňová i Alena Bohunická¹⁰ koje su upozorile na vezu između terminoloških jedinica i publicizama¹¹, točnije na determinologizaciju.

Veze aktualnog i povijesnog u suvremenom slovačkom tisku na primjeru pedesete obljetnice okupacije 21. kolovoza 1968. godine

Našim kratkim promišljanjem o stanju jezika medija u suvremenom svijetu i mogućnostima njegova istraživanja u jezikoslovlju

---

⁹ Vidi: Hacek, 2017, s. 150.

¹⁰ Orgoňová – Bohunická, 2011, s. 174 - 178.

¹¹ Isto, s. 175.

pokušalo se ukazati na dinamiku ovoga fenomena. Dinamika i aktualnost bez sumnje pripadaju novinarstvu, a time dakle i primarnim pitanjima pristupa jeziku medija. U ovom ćemo radu upozoriti i na konkretne tekstove čijim je ciljem bila aktualizacija povijesnoga događaja – odnosno pedeseta obljetnica 21. kolovoza 1968. godine. Korpus čine tri slovačka dnevna lista – *Hospodárske noviny*, *Pravda* i *SME* koji su izdani u utorak 21. kolovoza 2018. godine.

Sva tri dnevna lista smjestili su ovu obljetnicu na svoje naslovnice, ali treba naglasiti da su joj *Hospodárske noviny* namijenile „tek“ polovicu svoje naslovnice jer su ju dijelile s viješću o povećanju minimalne plaće. Ovdje se uviđa njihova usmjerenost k ekonomskim pitanjima. Nadnaslovi tekstova s naslovnica odabраних dnevnih listova se razlikuju, ali se u njima mogu pronaći zajedničke crte. *Hospodárske noviny* su objavile članak s naslovom „Šest tisuća tenkova, pola milijuna vojnika, kolovoz '68“¹², *Pravda* je pak imala naslov „21. kolovoz 1968. Okrutni pad ideala“¹³, a *SME* „Tenkovi su ogolili suštinu režima“.¹⁴ Jasno je da su *Hospodárske noviny* i *Pravda* trudile privući pozornost brojkama – u najmanju ruku isticanjem datuma. *SME* i *Hospodárske noviny* nisu izbjegle riječ „tenk“ koja s okupacijom uvijek ide zajedno, ali ne samo metaforički, već u ovom slučaju i s odabranim fotografijama koje su dnevni listovi pridodali člancima. Druga tendencija se gradi u podnaslovima u listovima *Pravda* i *SME* jer oba se ističu ekspresivnošću i emocionalnošću građenim na metaforičkom promišljanju (u obliku metafora u genitivu): „pad ideala“ i „ogoljenje suštine režima“. Oba su

¹² Šest tisuć tankov, pol miliona vojakov. August '68“

¹³ „21. august 1968. Krutý pád ideálov“

¹⁴ „Tanky obnažili podstatu režimu“

lista u sličnom stilu i otvorili svoje članke. „*Prije 50 godina nestao je san o socijalizmu s ljudskim licem. U noći s 20. na 21. kolovoz 1968. godine Čehoslovačku je napala vojska Varšavskog pakta kako bi potisnula procese ožvljavavanja i demokratizacije u zemlji nakon Praškog proljeća. Sljedeća dva desetljeća društveni život je ranila nesloboda i čvrsta normalizacija*“¹⁵.¹⁶ Jasno je da su redakcije i njihov duh trebale zauzeti stav o jednoj od najaktualnijih tema cijele 2018. godine i održavati ga. Istovremeno je fascinirajuće koliko ekspresivno objanjenih riječi i leksema s prenesenim značenjem se našlo u relativno kratkom ulomku Andreja Baráta. Sličan tomu je i uvod do glavnog članka u listu *SME*: „*Postoje događaji koji su izloženi režimima. Do kosti. Umiju osmijehe određenih graditelja, strgnu kostime i požderu kulise poput gladnih štakora. Čak i tada njihovo umiranje traje dugo. Iako od toga trenutka ogoljenja do kostiju samo venu, a građani s njima zajedno žive njihovu produženu i klimavu agoniju.*“¹⁷

Glavna urednica dnevnog lista *SME* Beata Balogová posegnula je za još ekspresivnijim i emocionalnijim stilom. Oba članka iz oba dnevna lista ukazuju na to da je jedan od načina kako aktualizirati povijesni događaj u novinarstvu svakako pomoću ekspresivnosti i

¹⁵ Normalizacija je izraz koji se koristi za opis režima koji je u Čehoslovačkoj nastupio nakon invazije Varšavskog pakta na Čehoslovačku 1968. godine i koji je trajao sljedećih dvadeset godina.

¹⁶ „Pred 50 rokmi sa rozplynul sen o socializme s ľudskou tvárou. V noci z 20. na 21. augusta 1968 napadli Československo vojská Varšavskej zmluvy, aby v krajine potlačili obrodné a demokratizačné procesy po Pražskej jari. Nasledujúce dve desaťročia život v spoločnosti zjzivila nesloboda a tvrdá normalizácia.“ (Pravda, 21. August 2018, s. 1)

¹⁷ „Sú udalosti, ktoré obnažia režimy. Na kost. Zmyjú z tváre úsmevy odhodlaných budovateľov, strhnú kostýmy a rozožerú kulisy ako hladné potkany. Aj potom ich umieranie trvá dlho. Hoci od toho momentu obnaženia už len chradnú a občania spolu s nimi žijú ich predĺženú a rozkladnú agóniu.“ (*SME*, 21. august 2018, s. 1)

emocionalnosti. S druge pak strane, *Hospodárske noviny* koje su vjerne svojoj usmjerenosti, bavile su se točnim računicama i mnoštvom brojeva i u naslovima i uvodima glavnog članka o okupaciji. „*Danas je točno 50 godina od trenutka kada je počela invazija na Čehoslovačku. Vojnici su zemlju napustili tek 1991. godine. Kao rezultat okupacije poginulo je najmanje 108 ljudi, od toga 27 na slovačkom teritoriju.*“¹⁸ Unatoč na prvi pogled drugačijem pristupu, korištenjem točnih brojčanih podataka, *Hospodárske noviny* su slijedile isti cilj kao i *Pravda* i *SME* – privući pozornost čitatelja i usredotočiti se na njegove emocije. Barem na to ukazuju korištena jezična sredstva. Istodobno, valja istaknuti i činjenicu da su *Hospodárske noviny* na drugoj stranici objavili još jedan članak o invaziji, ovog puta naslovljen „*Komunistički maniri su kod nas ostali.*“¹⁹ Može se reći da su se omedili jezičnim sredstvima iz druga dva lista jer su emocionalno-ekspresivnu komponentu istakli glagolom ostati. Naslov toga članka možemo smatrati aktualnim – temelji se na prošlosti, ali upozorava na prisutnost.

Ako promotrimo leksik koji su koristile sve dnevne novine koje su pisale o temi okupacije, jasno je da se u njima nalazi više leksema koji se obavezno ponavljaju. Na primjer *okupacija, tenkovi, Varšavski pakt, kolovoz 1968, režim, (ne)sloboda, (ne)sigurnost, pedeset godina* i drugi. Pri istraživanju učestalosti natuknica „kolovoz 1968.“, „okupacija“, „Varšavski pakt“ u slovačkim periodikama *Plus 7 dní, Pravda* i *SME* smo zahvaljujući bazi podataka zaključili da se natuknica „Varšavski pakt“ u njima u razdoblju od 25.10. 2013.

¹⁸ „Dnes je presne 50 rokov od chvíle, keď sa začala invázia v Československu. Vojaci krajinu definitívne opustili až v roku 1991. V dôsledku okupácie zahynulo najmenej 108 ľudí, z toho 27 na území Slovenska.“ (*Hospodárske noviny*, 21. august 2018, autor PK).

¹⁹ „Komunistické maniere u nás zostali“ (PK, 2018, s. 2).

do 25.10. 2018. godine pojavljuje 423 puta, natuknica „kolovoz 1968.“ 405 puta, a semantički najšira i kontekstualno najmanje usidrena natuknica „okupacija“ 1298 puta.²⁰

Tablica 1. Učestalost ključnih pojmova

Pojam	Učestalost
Varšavski pakt	423
kolovoz 1968.	450
okupacija	1298

Ako pogledamo broj tekstova u ta tri lista koji su rabili navedene tri natuknice, uviđamo da se *Plus 7 dní* toj temi u zadnjih pet godina posvetio 105 puta, *Pravda* 656 puta, a list *SME* 917 puta.²¹

Tablica 2. Broj tekstova o okupaciji u dnevnim listovima

Dnevni list	Broj tekstova
Pravda	656
SME	917
Plus 7 dní	105

Jasno je da je tema 21. kolovoza 1968. aktualizirana sjećanjem na pedesetu obljetnicu invazije, a posebice u dnevnim listovima na sam datum 21. kolovoza 2018. godine. Njezina obrada u tri odabrana dnevna lista prikazana je u tri grafikona na koncu našeg teksta.

²⁰ Vidi tablicu 1.

²¹ Vidi tablicu 2.

Naš kratki pogled na način obrade važne društvene teme u današnjim klasičnim medijima, dnevnim listovima, ukazuje na to kako funkcije i namjere teksta utječu na njegovu jezičnu stranu, odnosno općenito na jezik medija. Jasno je da svi autori koji su pisali spomenute tekstove percipiraju 21. kolovoz 1968. godine kao važnu prekretnicu, a toj činjenici su podredili i stil svojih tekstova koji je najvidljiviji pri izboru leksema. Istodobno, s metodološkog gledišta, rad s bazom podataka Newton Media pokazao je da čak i statistički pristup jeziku – u smislu učestalosti ponavljanja određenog leksema – nije neaktualan.

Jezik medija prolazi kroz stalne promjene, kao i društvo. U našim razmatranjima nastojali smo istaknuti razne mogućnosti istraživanja ovog fenomena, ne samo u smislu dinamike društva, nego i u svjetlu novih mogućih smjerova istraživanja, i ne samo u lingvistici. Jezik medija je potrebno proučavati jer, kao i svaki oblik jezika, predstavlja živi organizam koji bitno utječe na društvo, ali i društvo na njega.²²

Grafikon broj 1. Dnevni list *Pravda*. Pet godina pisanja o okupaciji.

Izvor: Newton Media

²² Sa slovačkoga jezika preveli studenti kroatistike Sveučilišta Komenskoga u Bratislavi.

Grafikon broj 2. Dnevni list *SME*. Pet godina pisanja o okupaciji.

Izvor: Newton Media.

Grafikon broj 3. Dnevni list *Plus 7 dní*. Pet godina pisanja o okupaciji.

Izvor: Newton Media.

Literatura:

- Balogová, B.: Tanky obnažili podstatu režimu. In: SME, 2018, roč. 26, č. 193, s. 1. ISSN 1335 – 4418.
- Barát, A.: 21. august 1968. Krutý pád ideálov. In: Pravda, 2018, roč. 28, č. 193, s. 1 – 2. ISSN 1335 – 4050.
- Bočák, M.: Mediálny diskurz. In: Stručný slovník masmediálnej a marketingovej komunikácie.
- Dolník, J.: Lexikológia. Bratislava: Univerzita Komenského, 2007. 236 s. ISBN 978-80-223-2308-6.
- Hacek, J.: Štatistika textov publikovaných v periodiku Otázky žurnalistiky (2007-2017). In: Otázky žurnalistiky, 2017, roč. 60, č. 3-4. S. 147 – 152. ISSN 0322-7049.
- Hacek, J.: The Correlation of Usability, Familiarity, Satisfaction and Reputation with the Loyalty of Student Users of News Websites. In: Medijske studije, 2017, roč. 8, č. 15. S. 56 – 70. ISSN 1848-5030.
- Knapko, P. – Knapíková, A.: Komunistické maniere u nás zostali. In: Hospodárske noviny, 2018, roč. 62, č. 161, s. 2. ISSN 1335-4701.
- Knapko, P.: Šesttisíc tankov, pol milióna vojakov. August '68. In: Hospodárske noviny, 2018, roč. 62, č. 161, s. 1. ISSN 1335-4701.
- Kraus, J.: K statistickému rozboru publicistického stylu. In: Slovo a slovesnosť, 1969, roč. 30, č. 4. S. 371 – 379.
- Mareš, P.: Sféra psané mediální komunikace. In Hoffmannová, J.: Stylistika mluvené a psané češtiny. Praha: Academia Praha, 2016. S. 255 – 294. ISBN 978-80-200-2566-1.
- Mistrík, J.: Jazyk nie je len skloňovanie. In: Kultúra slova, 1982, roč. 16, č. 8. S. 261 – 265.

- Mistrík, J.: Štylistika. Bratislava: SPN, 1997. 600 s. ISBN 8008-2259-8
- Orgoňová, O. – Bohunická, A.: Interakčná štylistika. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2018. 208 s. ISBN 978-80-223-4566-8
- Orgoňová, O. – Bohunická, A.: Lexikológia slovenčiny. Bratislava: Univerzita Komenského, 2011. 246 s. ISBN 978-80-8127-030-7.
- Sámelová, A. – Stanková, M.: Some Ideas on Facts and no Facts within Media Language. In: EJMAP 2018, Roč. 6, č. 2, s. 120 – 125. ISSN 1339-4940.
- Sámelová, A.: Moc a pravda v podmienkach Rozhlasu a televízie Slovenska. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2018. 258 s. ISBN 978-80-223-4504-0
- Stanková, M.: Otázky jazyka a kultúry (v Otázkach žurnalistiky) In: Otázky žurnalistiky, 2017, roč. 60, č. 3 – 4, s. 89-95. ISSN 0322-7049.
- Trnava: Fakulta masmediálnej komunikácie UCM 2006, s. 81 – 82. ISBN 978-80-89220-59-2.

SLASTICE ZBOG KOJIH SE OSTAJE

Marijana Kuna
marijanakuna@gmail.com

Sažetak

U mnoštvu knjiga napisanih i izdanih posljednjih godina pronalazimo i kuharice, odnosno priručnike koje domaćice koriste svakodnevno ili prema trendu koji će određeno vrijeme biti vrlo zastupljen u njihovim kuhinjama. Koriste li se tiskane kuharice još uvijek ili smo i u tome postali tražitelji brzih savjeta o umijeću kuhanja i pripremanju slastica putem modernih medija? Jesmo li povlašteni time što možemo vidjeti snimane uratke postupne pripreme svega što nam treba pri spravljanju svakodnevnog obroka? To su samo neka pitanja koja se nameću pri držanju u rukama nekoliko kuharica naše petarkinje Eve Ivanović.

Vrijeme je velikih promjena koje zahtijevaju prilagodbe u svakodnevnom brzom načinu življenja. Kako bismo brzo prešli s jedne aktivnosti u danu na drugu, potrebno je da zadovoljavanje osnovnih potreba također kratko traju. Ako jedemo, jedemo “s nogu“ ili ako sami pripravljamo hranu tražimo brze načine pripreme. Možemo li uživati u toj brzini? Često susrećemo izreke koje govore da treba živjeti u trenutku. Živimo li? Možemo li okusiti nešto ukusno i ne komentirati? Vrijeme je za kočnicu nad vremenom u kuhinji ili pri objedu kako bismo više uživali u spletu raznih mirisa i okusa.

Prema Hrvatskom enciklopedijskom rječniku¹ kuharica je definirana u natuknici „imenuje žensku osobu koja kuha, odnosno kojoj je kuhanje zanimanje; imenuje platno izvezeno i ukrašeno crtežom i tekstom izvedenim ručnim radom, koncem, izvješeno u kuhinji, obično iznad štednjaka i imenuje knjigu kuharskih recepata.“

Danas je to zanimanje rodno neodređeno. Provedeno je istraživanje kojim se dokazuje da su kuhari mnogo bolji nego kuharice. Mora biti da je sve u nepcu ili genetskom kodu!

Požutjeli listovi tiskanih kuharica često su ostali bez korica i podataka o godinama izdanja, ali se po njima vidi da su bile korištene, iako su pojedini recepti bili neprimjenjivi u obiteljima prosječnog imovinskog stanja. Oni su odličan i zanimljiv materijal za proučavanje evolucije pripreme jela kroz posljednja dva stoljeća.

Domaćicama je u prošlosti kuhanje bilo tek jedno od svakodnevnih zanimanja. Prilagođavale su recepte prema broju ukućana i zapisivale ih u „teke“ kao vrlo škrte natuknice koje bi ih podsjetile kako su nešto uspješno skucale i znale to pripremiti i idući puta. Povijest baranjskih i slavonskih običaja navodi također tradiciju kuhanja onoga što se u domaćinstvu samo uzgoji te se u kuhinji pripremi ono jelo za koje su namirnice trenutačno u kući.² Kuharica je nastojala zadovoljiti ukuse svojih ukućana pa joj je bila važna povratna informacija o tome je li uspjela u svojoj namisli.

Domaćice kuharice vole imati priručnike koji će biti primjenjivi i korisni za pripremanje mnogih svakodnevnih jela, koji će

---

¹ Hrvatski enciklopedijski rječnik, Zagreb, Novi Liber, 2002. str. 641

² Vazdar, Ana: U kuhinji kuharice. Belišće: Print art, 2004. (Biblioteka Karašica; knj. 1)

im davati ideje kako što skuhati i ispeći da bi bilo ukusnije i oku privlačno. One vole miris koji se širi kroz njihovu kuću i priziva ukućane oko stola. Ukućani trebaju cijeniti taj napor, vrijeme utrošeno u pripremu i vidjeti ljubav kao začim koji ona dodaje svakom svome jelu.

Danas je kuhanje postalo lakše. Dostupne su nam prvoklasne namirnice, električni uređaji, razni oblici za modeliranje kolača i jela koji bi osigurali uspjeh u kuhinji.

Sam znati kuhati ili peći kolače opet je postalo moderno umijeće. Tome pridonose mnoge emisije i natjecanja u vještini kuhanja i pripremanja slastica koja možemo pratiti putem malih ekrana. Uz njih svakako trebam spomenuti i mrežne stranice te grupe na društvenim mrežama koje su sadržajem isključivo vezane uz pripremanje hrane uz mogućnost postavljanja pitanja i odgovora, komentara i ocjenjivanja pojedinih recepata. Kuhanje je postalo sveprisutno.

Treba li nam još jedna tiskana kuharica?

Strast prema pripravljanju slastica i raznih jela bila je pokretačka snaga pri realizaciji objavljivanja kuharice, odnosno zbirki recepata kolača isprobanih u kuhinji Eve Ivanović. Već je kao djevojčica puno vremena provodila s majkom u kuhinji te pokazivala zanimanje za pripravljanje običnih obroka, nakon kojih se okušavala u sve zahtjevnijim. Kako je godinama zapisivala isprobane recepte odlučila ih je objaviti u knjizi „Zavodljive kućne slastice“ koju je 2009. objavio Zavod za baranjsku povjesnicu Beli Manastir pri biblioteci „Baranjski okusi“. Eva u proslavu piše da je u svom tridesetogodišnjem iskustvu spravljanja slastica pronašla novi izazov, a to je

dotjerivanje starih recepata i stvaranje novih. „Kolači su slatka jela čije tajne domaćice ljubomorno čuvaju te koriste kao svoj najjači adut u posebnim prilikama.“ – piše Eva. Svaki recept popraćen je i fotografijom kako bi se mogao vidjeti kolač ili poslužiti kao ideja za ukrašavanje. Recenziju za ovu knjigu napisao je Ismet Alija, poznati baranjski ugostitelj i slastičar. On navodi da recepti Eve Ivanović prate baranjsku tradiciju pečenja torti i kolača. „Zacijelo prirodne datosti prostora kao što su bogata i plodna ravnica baranjska, očituje se i u blagostanju načina prehrane i njenim nebrojenim okusima koji mame pozornost.“ piše Alija. On također napominje da je uočljiva kreativnost koju autorica pridaje receptima koje su koristile generacije jednog domaćinstva.

Njezina druga knjiga pod nazivom „Svatovi, svatovski kolači i torte“ sadrži recepte koji su postali dio našeg, petaračkog slavlja u svatovima. Ona domaće starinske slastice predstavlja u posve novom i uzbudljivom ruhu.³ Uz prekrasne fotografije kolača ona je na kraju knjige uvrstila fotografije svatovskih običaja kroz obiteljsku povijest kao i tekst o tradicijskoj ceremoniji vjenčanja u Petardi. Lijep je običaj bio peći kolače i družiti se tjedan dana kako bi se sve pripremlilo za svatove. Janja Matić, Evina majka, i Eva Filaković ispričale su kako se pripremalo za svatove 1950-ih. „Tih 1950-ih naše su bake i mame mijesile u drvenim mivačkama i koritima, a sudove su prale s krpama i u vodi bez deterdženta, a ako je neki sud bio jako prljav, tada se krpa namočila u pepeo i tako se izribao.“⁴

---

³ Taslidžić Herman, Daniela. *Tevini vrhunski užici i domaće starinske slastice* (proslav iz knjige Eve Ivanović. Svatovi, svatovski kolači i torte. Belišće: Zavod za Baranjsku povjesnicu, 2011.)

⁴ Prema kazivanju Janje Matić i Eve Filaković u knjizi na stranici 111.

Uz još pokoje opise pripreme svatovskog slavlja s kraja 1930-tih godina u knjizi je vrijedan osvrt prof. etnologije i povijesti Krunoslava Šokca na ovu knjigu receptata. On navodi da je Stjepan Brdarić ostavio prvi pisani trag o svatovima, ženidbi i udaji momaka i divojaka u Baranjskom Petrovom Selu u objavljenom radu pod nazivom „Svatovski običaji baranjskih Hrvata“. Šokac još navodi da su skromni i vrijedni Baranjski uvijek bili uzorni domaćini i ljubitelji dobrog i slasnog zalogaja. Evinu zbirku receptata ocjenjuje kao važnu lokalnu zajednicu u kojoj je ona poznata i priznata kao majstorica svog zanata.

Slika 1. Tiskane kuharice

Eva Ivanović prepoznaje trendove i uviđa kako se mlade domaćice brzo i više okreću modernim medijima koji ih zatrpavaju svakakvim receptima, te objavljuje priručnik „Kuharica za mlade domaćice“ (2017.) u kojem su popisani obični, svakodnevni recepti koje svaka domaćica može prilagođavati po želji. Uočava kako mlade domaćice često nisu naučile osnove kuhanja pa im ovim putem želi približiti ljubav prema kuhanju i potaknuti ih na kreiranje vlastitih recepata i kombinacija.

Recenziju za ovu knjigu napisala je medijski poznata nutricionistica Katarina Pentek, dipl. inž. preh. teh. Pri iščitavanju recepata uočila je tradicijsku i regionalnu ulogu baranjsko-slavonske kuhinje u kuhanju Eve Ivanović. Njena zbirka recepata podsjeća ju na izvorne okuse zdrave hrane i kulinarske korijene. Primjećuje da je Eva jednostavna u svojim savjetovanjima i olakšava domaćicama odluke te ih vabi zaći u kuhinju jer je kuhanje lako. U receptima se može naslutiti iskustvo odabira zdravih namirnica koje služe prvenstveno za čovjekovo zdravlje. Svoju recenziju završava rečenicom „Eva nam je zagrijala srca za baranjsku i slavonsku kuhinju prezentiranu u duhu suvremenosti, preostaje nam samo da joj se priključimo u spravljanju jela i uživamo u delicijama za prste polizati!“⁵

Za vrijeme sastavljanja ove kuharice Eva se okušala i u pisanju dvije kratke dječje priče „Mala guščarica“ i „Izgnubljeno lane“.

---

⁵ Pentek, Katarina. Kuharica za mlade domaćice – recenzija. (str 105.-106.) u knjizi Eve Ivanović. Kuharica za mlade domaćice. Beli Manastir, Zavod za baranjsku povjesnicu, 2017.

Slika 2. Tradicionalne kuharice u nošnjama

Posljednji njen pothvat je knjiga „Blagodati sela“ gdje je imala drugačiju viziju pri sastavljanju i slaganju teksta. Ideja je bila prikazati plod izrastao u njenom vrtu, a zatim sve što se od njega može izraditi. Na taj način želi predstaviti ljepotu života na selu u kući s okućnicom. Mali prostor pravilno pripremljen i održavan može dati puno plodova koje jedno domaćinstvo može koristiti tijekom godine. Uz sretnu ruku i malo truda svaka biljka može uroditi plodom te obogatiti ostavu i stol na kojem se mogu naći zdravi proizvodi. Ovom knjigom želi pokazati da je manje stresno živjeti na selu jer je čovjek povezaniji s prirodom i godišnjim dobima.

„Raj, ako zbilja postoji, onda je sigurno satkan od mnogo divnih recepata koji se mogu naći u ovoj „slatkoj“ knjizi gospođe Eve,“

piše Marina Majdenić, majstorica slastičarka i strukovna učiteljica slastičarstva u Ugostiteljsko turističkoj školi Osijek u prvoj recenziji ove knjige. Ona navodi da je lakoća pripreme recepata jedna od prednosti koju su isprobali učenici njezine škole u praktičnom radu na nastavi. Napominje da je Eva uspjela sveltremenske delicije ostaviti u „starom ruhu“, a da one opet izgledaju privlačno i kako ih ne treba težiti modernizirati niti činiti „intervencije“. Drugu recenziju knjige napisao je Zvonimir Ivičić, dipl.ing.agr. iz Baranjskog Petrovog Sela. On se divi ljepoti koja se uočava prolazeći pokraj okućnice Eve Ivanović te uviđa trud i rad kako bi se postigao estetski lijep dojam. Uz mnoštvo drveća, trsova bijelog i crnog grožđa može se uočiti ljepota cvjetnjaka i vrtnih ukrasa koji krasi okoliš kuće.

Zvonko Ivičić piše: “Ovom knjigom autorica ne želi reći ništa novo, revolucionarno, osim što starijoj populaciji može osvježiti pamćenje na nekad učestalo, skoro u natjecateljskom duhu, spravljanje prije navedenih proizvoda, ubranih u vlastitom dvorištu, a mlađoj populaciji pokušati pružiti duh stvaralaštva i kreativnosti, uz jedan prijateljski zagrljaj s prirodnim okruženjem, kojim se može za svoje kućanstvo proizvesti mnogo raznolikih proizvoda, daleko slasnijih od onih koje nam serviraju na policama mnogih trgovačkih lanaca.“

Autorica posljednji dio knjige posvećuje ljepoti cvijeća u svome vrtu koje je zabilježila tijekom svih godišnjih doba. Njih je također slagala po vrstama gdje se vidi kako je strastvena ljubiteljica cvijeća i estetike okoliša. Ona je duboko ganuta i zabrinuta zbog odlaska mladih iz baranjskih sela pa je ova knjiga njen način apela kako život na selu može biti lijep, ali ga se treba znati voljeti.

Pokušajima do uspjeha

Na sajmovima knjiga možemo naći razne kuharice, kako nacionalne, tako i sastavljene prema pojedinačnim vrstama slasnih delicija, pripremama hrane i sl. Može nas zasljepiti taj kolorit i mogućnost izbora jer uvijek tražimo nešto novo i egzotično, dakle drugačije. Uvijek iznova postavlja se pitanje: poznajemo li svoje korijene, svoju tradiciju pa tako i svoju kuhinju? Krenimo od osnova onoga što čini našu baštinu, što se kod nas jelo i pilo. Eva Ivanović svojom idejom i svojim knjigama daje prikaz onoga nekadašnjeg, neizmijenjenog, dok se s nekim receptima poigrava čineći ih privlačnijima kako oku, tako i nepcu. Ona želi mladim ljudima dati razlog za ostanak na selu. Kako bi fotografijom zabilježila one najbolje uspjehe bilo je potrebno recept nekoliko puta isprobati na oduševljenje obitelji i prijatelja koji su bili iskreni kritičari. Tako je Eva širila krug ljubitelja slastica i umijeća kuhanja te ne preostaje ništa drugo osim isprobati recepte i donijeti svoj sud te uživati u djelu svojih ruku.

LITERATURA:

- Hrvatski enciklopedijski rječnik. 2002. Zagreb, Novi Liber, str. 641
- Pentek, Katarina. 2017. Kuharica za mlade domaćice – recenzija. U: Eva Ivanović, *Kuharica za mlade domaćice*. Beli Manastir: Zavod za baranjsku povjesnicu. 105-106.
- Taslidžić Herman, Daniela. 2011. Tevini vrhunski užici i domaće starinske slastice. U: Eva Ivanović, *Svatovi, svatovski kolači i torte*. Belišće: Zavod za Baranjsku povjesnicu.
- Vazdar, Ana. 2004. *U kuhinji kuharice*. Belišće: Print art (Biblioteka Karašica; knj. 1).

Mistična jeka kriminalističkih odjeka

Ana-Marija Posavec
ana.marija.posavec1@gmail.com

Danijel Špelić, *Odjeci*, Nova knjiga Rast, 2018.

Peto po redu objavljeno književno djelo Danijela Špelića s naslovom *Odjeci* privuklo je u travnju 2018. godine pažnju hrvatske čitateljske publike. Riječ je o djelu samozatajnog književnika iz Pakraca koji se već osamnaest godina ozbiljnije bavi pisanjem. Kako neki blogeri te autori polovično dobrih pseudokritika te recenzija navode, riječ je o horor romanu koji broji trideset i jedno poglavlje uz epilog. Na samome se početku neću složiti s tom tvrdnjom jer su *Odjeci*, prema konstrukciji priče, odabiru okvirne teme, motiva, stila te psihologiziranju i izgradnji likova – prvenstveno kriminalistički roman s velikim utjecajem mističnih te horor elemenata.

Ono što je čitatelje na samome početku privuklo najava je pojavljivanja duhova u priči, iako do toga dolazi tek nakon polovine romana. Danijel se Špelić u oblikovanju priče poslužio vrlo maštovitim postupkom – izmišljanjem novog, u stvarnosti Slavonije nepostojećeg lokaliteta, dakle, gradića Trenkovac. Glavni se junak romana, zbog nemogućnosti pronalaska posla u Zagrebu, preko veze (što ponovno nije neobično za hrvatsku svakodnevni-

cu) zapošljava na nekoć napuštenom, a u vrijeme njegova dolaska poluobnovljenom imanju nekoć imućne i tragične obitelji Horvat. Glavni je lik Domagoj Valentić ujedno i pripovjedački glas cijeloga teksta. Zbog njegove istraživačke upornosti i prirodene ljudske znatiželje, možemo ga svrstati i u amaterske detektive. Kao lik poseban je zbog toga što nakon paranormalnog iskustva kreće u istraživanje i ne paničari kao tinejdžer. Do informacija o prošlim, poprilično krvavim događanjima u golemoj kući dolazi istražujući na internetskom portalu grada, starim novinama, raspitivanjem u okolici. Tom prilikom poznaje i mladu Dijanu Hum, sporedni ženski lik jednako važan za daljni zaplet, ali i rasplet priče. Ukazati je i na prisnost koja će se između Domagoja i Dijane kasnije razviti.

Iako je razina intertekstualnosti u Špelićevu tekstu na niskoj razini, intermedijalnosti zato ne nedostaje. Navođenje likova iz poznatih filmova, poznati redatelji, naslovi filmova – zapravo su ono što povezuje pripovjedački glas s tvorcem teksta, što nije zanemarivi detalj. Tim se postupkom donekle neizravno opravdavaju *noir* elementi te pomalo klišeizirani mitemi krimića: tuševi, telefoni/pozivi, stari automobil, kafići kao mjesta susreta, disco klub ključan za važno poznanstvo...

Osim tragedije što se nadvila i ne odlazi nad vilom Horvatovih, ključan je i duh ubijene mlade žene koja Domagoja uistinu na početku progoni; duh djevojke Ane. Uspostavivši jasnu vezu s glavnim likom, psihički ga i fizički iscrpljujući vizijama, zapravo ga navodi na razrješavanje enigmi te na praćenje tragova kako bi ih razriješio i otkrio o njoj ono što ima otkriti. Time Špelić zapravo otvara i problematiku same žrtve, a poštujući stadije istrage, donekle potjere, prijatnje te konkretne akcije što stvara napetost prije razrješnja, najviše istaknute na samom kraju romana – potvrđuje

kriminalistički okvir s ispunjenom pričom uz nadnaravne, mistične, psihološke te transcedentalne motive.

Po pitanju samoga stila pisanja, Špelić je autor koji navodno ne pati od dugačkih opisa, ali se zapravo dirljivi opisi slavonske prirode u sumrak mogu usporediti s onim nešto mračnijim, modernističkim. Opisi interijera i eksterijera imanja Horvat u tekstu su na nekoliko mjesta zamorni te se stječe dojam kako se opisi ponavljaju, bez konkretnog cilja za radnju romana. Dajući mnogo prostora dijalogu i samoanalizi Domagoja, jasna je njegova privilegiranost jer on promatra život i svijet oko sebe na svoj, usudit ću se reći, poprilično normalan način. Susrevši se s drugim entitetom, duhom/dušom, obratio se svećeniku fra Lovri, koji također predstavlja svijetlu točku romana i Špelić samim tim uspostavlja odmak od tematiziranja loših svećenika u suvremenoj literaturi. Fra Lovro Domagoju objašnjava što ga zanima, govori mu onoliko koliko smije o nadnaravnim pojavama, ali opet dovoljno da se upusti u istragu ne samo jednoga zločina, već i u povezivanje određenih likova, događaja što će pak dovesti do rasvjetljavanja prošlosti.

Roman *Odjeci* nije tekst u kojemu će se čitatelji susresti s krvlju do koljena i duhovima progoniteljima nakon kojih neće moći mirno usnuti. *Odjeci* Danijela Špelića predstavljaju tekst gdje mistično i transcedentalno uspostavljaju vezu sa zbiljskim, u kriminalističkom okviru priče od početka istrage glavnoga lika do razotkrivanja Anina ubojice te otkrivanja njezinoga tijela. Cijeli taj proces Špelić je opisao u tekstu, pod vidljivim utjecajem filma *Stir of Echoes* (1999) redatelja Davida Koeppa.

Zaljubljenici u tu vrstu žanra će uživati, iako naslućujem da nas iz Špelićeva pera čekaju mnogo jači, stilom izbrušeni i temom sigurniji romani.

Udruga uzgajatelja malih životinja „Baranja“ Branjin vrh – četrdeset i pet godina udruge

Adam Sović
adamsovic@net.hr

Godine 1973. u gostionici „Lovac“ – kod File u Branjinom Vrh u osnovana je Udruga uzgajatelja malih životinja „Baranja“ Branjin Vrh, tada pod imenom Društvo uzgajivača malih životinja. Za prvog predsjednika udruge skupština je izabrala gospodina Stevana Nemeta iz Šećerane. U to vrijeme u Hrvatskoj postoje svega tri, četiri udruge takve vrste, no zahvaljujući velikom poletu osnivača udruga je osnovana.

U početku se djelovanje udruge svodi na to da se izrađuje oprema za izložbe; kavezi, pojilice, hranilice za kuniće, perad, golubove i ptice. Nedugo po osnivanju udruga počinje održavati svoje prve izložbe. Stariji stanovnici Baranje sjećaju se izložbi u Osnovnoj školi u Belom Manastiru koje su bile jako dobro organizirane i posjećene. Udruga je iz godine u godinu rasla, kako po broju članova tako i po broju grla na izložbama. No, došlo je do nemiloga Domovinskog rata, a većina članova je završila u progonstvu. Veliki broj članova se uključuje u rad udruge diljem cijele domovine kao i po Europi, a pojedinci i u progonstvu uzgajaju te izlažu svoje ljubimce na izložbama.

Slika 1. Članstvo

Nedugo nakon povratka iz progonstva ojačani svojim, kao i od prijatelja poklonjenim životinjama stvaramo nova matična jata te ponovno oživljavamo rad Udruge. U mjesecu siječnju, točnije 7. siječnja 2001. godine, okupio se inicijativni odbor u sastavu: Adam Sović, Zlatko Čeh, Marko Šoštarić, Goran Horvat, Tado Bulić, Živko Mitić, Stipo Andrić, Stipo Jelić, Josip Đurin, Zvonko Slaviček, Matija Koler, Darko Tot, Denis Čeh, Adam Balić, Zoran Knežević, Karolj-Drago Novak, Karolj Farkaš, Ivan Lauš, Mišo Balatinac, Zvonko Bulić i Dario Petric. Odmah nakon toga, 2. ožujka 2001. godine, u Branjinom Vrhu održana je Osnivačka skupština sa ciljem da okupi novo članstvo i da započne aktivan rad, odnosno

nastavi sa daljnjim radom. Za prvog novog predsjednika izabran je Zlatko Čeh. Danas udruga okuplja oko 50 članova iz cijele Baranje i pokojim članom iz drugih dijelova Hrvatske. Uzgajatelji malih životinja bave se uzgojem golubova, peradi, kunića i ptica. Svake godine u mjesecu studenom ili prosincu održava se Međudruštvena izložba malih životinja. Na izložbi sudjeluje od 50 do 70 izlagača s 400 do 800 eksponata. Izlagači su uglavnom iz Baranje, a povremeno nam dolaze gosti od Umaga do Iloka. Izložbe su natjecateljskog karaktera s licenciranim sudcima, a posjećuju ih svi ljubitelji životinja i organizirane školske skupine. Udruga održava i međunarodne izložbe na kojima životinje ocjenjuju ocjenjivači iz drugih država (do sada iz Mađarske i Njemačke). Tako smo organizirali i dvije specijalizirane međunarodne izložbe popularnih rasa američki king i malteški golub 2004. i 2007. godine gdje su sudili vrhunski uzgajatelji navedenih rasa dr. Karl Heinz Swoboda iz Njemačke te Laslo Kovač i Mihalj Čak iz Mađarske. Sve životinje su u vrijeme izložbi pod stalnim veterinarskim nadzorom. Rad Udruge zapažen je u cijeloj Republici Hrvatskoj o čemu svjedoče brojna priznanja i osvojene nagrade na godišnjim natjecanjima na državnim izložbama. Udruga je osvojila dvije godine 1. mjesto, tri godine 2. mjesto, dvije godine 3. mjesto i jednu godinu 4. mjesto. Za održavanje ovakvih izložbi potrebna je i oprema pa stoga udruga u svom skladištu ima 750 kaveza za golubove, 75 kaveza za perad, 50 kaveza za kuniće i 75 kaveza za ptice. Svi ti kavezi imaju i pripadajuće im hranilice i pojilice. Isto tako svi ti kavezi imaju postolja i podnice, a sve to je naša udruga priskrbila i o svemu vodi brigu, odnosno, održava opremu za dobrobit svih nas. Aktualni predsjednik udruge je Adam Sović, a tajnik Marko Šoštarić.

Slika 2. Izložba

Članstvo Udruge je u suradnji sa saveznom udrugom još 2007. godine pokrenulo inicijativu zvanu *Povratak baranjskog goluba kući*. Ovdje je riječ o figuri koja je pronađena na starom arheološkom nalazištu na desnoj obali Dunava (kod Batine), u hrvatskoj Baranji. Starost figure je impozantna – oko 3000 godina odnosno, 10. stoljeće prije Krista. To je razdoblje halštatske kulture kada u Baranji žive Iliri koji goluba štiju kao svetu pticu. Pronađenu figuru Baranjskog goluba davne 1902. godine gospodin Bela Lefler predao je muzeju u Somboru, gdje se i danas nalazi. Visina Golubice je 10,5 cm. Izrađena je od pečene gline, a ima sivo grafitnu boju. Članovi Udruge su redom mišljenja da je golubu mjesto u muzeju u Hrvatskoj, a iskreno vjeruju da će on jednog dana „doletjeti“ u Baranju.

Nakon izrade plana sparivanja počinjemo s uzgojem 2008. godine. Nakon što je za baranjskog goluba izrađen radni, a potom kroz priznanje i završni standard od stručnih tijela Hrvatskog Saveza, možemo reći da je Udruga uzgojila prvog baranjskog goluba, koga mi uzgajatelji od milja zovemo „BAĆA“. U međuvremenu, baranjskog goluba uzgajamo i izlažemo diljem Hrvatske: Vukovar, Virovitica, Bjelovar i Sisak, te i u Šiklošu u Mađarskoj. Prije 3 godine je održana europska izložba u francuskom gradu Metz 2015. gdje izlažemo 32 grla baranjskog goluba, a golub Adama Sovića osvaja titulu europskog šampiona, a sam Adam Savić titulu europski majstor uzgoja.

Svake treće godine pa tako i 2018., održava se europska izložba – ovoga puta u Danskom Herningu gdje će udruga Baranja izlagati 44 grla baranjskog goluba te, nadamo se, ponoviti ili popraviti rezultate iz Metza.

Elitna udruga, kako nas zovu u Hrvatskom savezu udruga uzgajatelj malih životinja, kanimo i ostati, a kroz to ponosno predstavljati naš grad i našu Baranju. Naše djelovanje ima za osnovni cilj pokazati da je ovaj baranjski kraj oduvijek imao smisla za gospodarstvo u kojem se s pažnjom vodi računa da bude i na korist ali i ugodnu zabavu.

33. Susret odgonetača i zagonetača hrvatske u Belom Manastiru

Jovan Nedić

jovannedic@yahoo.com

Od petka do nedjelje, od 22. do 24. rujna 2017. godine, u belomanastirskom hotelu Patria održan je 33. susret odgonetača i zagonetača Hrvatske, poznatiji pod kraticom SOZAH. Susret je organizirala belomanastirska Mirovna grupa Oaza, uz podršku predsjednika Zagonetačkog saveza Hrvatske i glavnog urednika riječkog enigmatskog magazina “*Feniksa*” Pere Galogaže i Zagonetačkog kluba “*Osijek*”, također poznatijeg pod skraćenim imenom “*Zakos*”. Na skupu je sudjelovao 81 enigmatičar i poštovatelj enigmatike pa je to ne samo najveći enigmatski skup održan u novije vrijeme u Hrvatskoj, nego je na njemu u vrlo respektabilnom broju bilo sudionika i iz drugih zemalja.

Osim iz Hrvatske, u Belom Manastiru bili su i enigmatičari iz Srbije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Slovenije i Njemačke. Zanimljiv je i geografski krug gradova i mjesta odakle su enigmatičari putovali prema Belom Manastiru: Kikinda, Novi Sad, Beograd, Bor, Loznica, Leskovac, Podgorica, Gacko, Maglaj, Orašje, Banjaluka, Gradiška, Mostar, Široki Brijeg, Split, Zadar, Rijeka, Istra, Ljubljana, Zagreb, Varaždin, Međimurje, Nova Gradiška... Njima su se pridružili i enigmatičari iz Osijeka, Vinkovaca, Privlake,

Valpova i Belog Manastira. Uz članove više enigmatskih klubova i enigmatskih redakcija iz Hrvatske, na SOZAH-u je najviše članova imao internacionalni Enigmatski klub “Kikinda”, njih čak 26.

Enigmatska druženja

Slika 1.

Svi sudionici 33. SOZAH-a pred Hotelom Patria

Po općoj ocjeni, enigmatski susret u Baranji protekao je u izuzetno prijateljskoj i srdačnoj atmosferi. Među sudionicima bilo je enigmatičara koji se često viđaju na sličnim okupljanjima u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini te Srbiji, ali i onih koji se dugo nisu sreli s prijateljima po zajedničkom hobi. Zato su ta tri dana protekla kao u trenu, u druženjima i razgovorima čas s ovim, čas s onim, u sjećanjima na nekadašnje dane, susrete i kontakte, koji često sežu nekoliko desetljeća u prošlost.

Turistički dio SOZAH-a

Organizatori SOZAH-a postarali su se da sudionici susreta dobro upoznaju Beli Manastir i Baranju pa su ih u petak odveli u posjet belomanastirskom kulturnom i turističkom biseru Etnološkom centru baranjske baštine, a u nedjelju su ih, u dugačkoj automobilskoj koloni, povelili Vinskom cestom Belje do poznatog Vidikovca iznad etnosela Karanca. Nakon kraćeg razgledanja i uživanja u lijepom danu i nepreglednim beljskim vinogradima, krenulo se dalje preko Kamenca, Kneževih Vinograda, Suze i Zmajevca, do Memorijalnog kompleksa “Batinska bitka”, koji se nalazi na strmom brdu iznad Batine.

Tu ih je predstavnica Općine Draž, Eva Balatinac, upoznala s općinom u kojoj se nalaze, sa značajnom Batinskom bitkom iz studenoga 1944. godine te sa spomenikom Crvenoj armiji “Pobjeda” kipara Antuna Augustinčića, podignitom 1947. godine. A poslije sata iz baranjskog zemljopisa i povijesti krenulo se natrag prema Karancu, do etno restorana “*Baranjska kuća*”, čiji je vlasnik, Vladimir Škrobo – Bajo, sudionike SOZAH-a dočekaao pićem i grožđem dobrodošlice, a potom su se svi počastili baranjskim čobancem i štrudlom od jabuka.

33. SOZAH otvorio je belomanastirski gradonačelnik Tomislav Rob, što je među prisutnim enigmatičarima primljeno s velikim simpatijama. Ne događa se, naime, baš često da takve manifestacije otvaraju gradonačelnici gradova u kojima se organiziraju. Vrijedi zabilježiti i gradonačelnikovo kratko, ali sadržajno obraćanje enigmatičarima iz šest zemalja:

“Drage dame i gospodo, lijepo vas je u ovako velikom broju – čujem da je u većem nego inače, čak i duplo – vidjeti u mom gradu i našem gradu. Ja vas srdačno sve lijepo pozdravljam u svoje osobno ime i u ime gradske uprave. Drago mi je da, evo zadnjih već tjedan dana, imamo tri-četiri bitna događanja. Jedno od njih je bilo snimanje ‘Lijepom našom’. Imali smo Zijaha Sokolovića koji je gostovao prekjucher. Evo vi nam gostujete danas. Ovo je jedno ugodno iznenađenje i za mene. Drago mi je da kulturnu i društvenu scenu konačno u ovom gradu malo proširimo, da ljudi koji dolaze iz drugih dijelova Hrvatske i svih zemalja koje nas okružuju vide tko smo mi, gdje živimo, kako izgleda Baranja i što vam svima Baranja može ponuditi. Vidjet ćete u ova dva dana, nadam se da će vam to i ovi domaćini koji vas vode pokazati, sve ono lijepo što Baranja pruža... Ugodno se osjećajte i vjerujte da imamo ono što je kod nas najbolje: otvoreno srce, srdačnost i dobra ‘spiza’ što bi rekli Dalmatinci, dobra gastronomija. Lijepo se provedite, malo odradite i ovaj ozbiljni dio posla, a onda se opustite i uživajte i drago mi je što ste svi došli.”

Enigmatska natjecanja

Subota je bila rezervirana za enigmatska natjecanja. Prijepodne su se nadmetali sastavljači zagonetaka, u podne rješavači logičkih zadataka, a poslijepodne rješavači klasičnih zagonetaka. Zahtjevne zadatke za sastavljanje i rješavanje sastavio je Nedjeljko Nedić iz Ugljare kod Orašja (BiH), dok ih je Osječanin Josip Dubrović na radu u Zagrebu grafički oblikovao. Logičke zadatke pripremio je Valter Kvalić iz Vozilića kod Plomina (Istra), glavni urednik časopisa “Logo”. Oni su i žirirali ono što je sastavljeno i riješeno, s tim da se prvom žiriju pridružio i Ilija Ozdanovac iz Privlake.

Slika 2.

Najbolji sastavljači enigmatskih zadataka: Slavko Bovan (Kikinda, drugi), Boris Nazansky (Zagreb, prvi), Pero Galogaža (Rijeka, treći)

Kompletni rezultati objavljeni su na blogovima “Enigmatika (tupljenje i oštrenje)” i “Deseta umjetnost – enigmatika”, a ovdje će se spomenuti samo najbolji: u sastavljanju prva tri mjesta osvojili su Boris Nazansky (Zagreb), Slavko Bovan (Kikinda) i Pero Galogaža (Rijeka), u logičkim zadacima Petar Štambuk (Split), Zrinka Kokot (Zagreb) i Sanda Reić-Tomaš (Split), a u rješavanju Pero Galogaža, Darko Galić (Varaždin) i Boris Nazansky.

Program za enigmatske supruge

S enigmatičarima na takve susrete dolaze i enigmatske supruge. Za njih je glavna organizatorica SOZAH-a Vesna Nedić, direktori-

ca i projekt-koordinatorica Mirovne grupe Oaza, organizirala dva posebna izleta u vrijeme dok su se njihovi muževi natjecali.

Prijepodne su u Belom Manastiru obišle mađarsko Pučko otvoreno učilište Baranyai Júlia (s etnografskim muzejom), kroz koje ih je provela Paula Radić, pravoslavnu crkvu, koju im je pokazao belomanastirski paroh protojerej Dragan Vukadinović, i katoličku crkvu, o kojoj im je govorio volonter Saša Musa iz Karanca, te glavni belomanastirski Trg slobode, gdje im se pridružila i Lidija Dabić, voditeljica Ureda Lokalne akcijske grupe (LAG) Baranja, a poslijepodne Tikveški dvorac i poznatu šetnicu uz Prijemni centar Parka prirode Kopački rit.

Spomen na Mladena Đurđevića

U subotu navečer, na svečanoj večeri u Kristalnoj dvorani Hotela Patria, u programu koji je vodila blogerica – lutaljka Sonja Nedić, proglašeni su rezultati natjecanja uživo, ali i Dopisnog sastavljačkog natječaja “Boživran 2017”, koji je organizirao splitski Enigmatski klub “Božidar Vranicki”, te rezultati 1. Memorijala Mladena Đurđevića, također dopisnog sastavljačkog natječaja, raspisanog u spomen na prerano preminulog križaljkaškog majstora Mladena Đurđevića (1944.-2004.) iz Darde.

Priznanja i nagrade pobjednicima Memorijala uručio je Mladenov unuk Vanja Đurđević, a na svečanoj večeri bili su i Mladenova supruga Sofija, stariji sin Miodrag, snaha Tamara i mlađi unuk Saša. Za najuspješnijeg sudionika “Boživrana” proglašen je Radoja Racanović (Gradiška, BiH), a najuspješniji u Memorijalu bio je Ivan Hrgović (Zagreb).

Sponzori

Sudionici SOZAH-a sami financiraju boravak i putovanje u mjesto gdje se taj skup održava, a organizator osigurava sve ostalo: poklone i majice sudionicima, zadatke za natjecanja, pehare, diplome, nagrade, umjetnički i zabavni program, turističke izlete, nedjeljni ručak na izletu itd. Organizator 33. SOZAH-a Mirovna grupa Oaza – kao nevladina i humanitarna organizacija, koja svoje aktivnosti financira preko projekata – ne bi mogla osigurati sve to što je nabrojano bez brojnih sponzora i donatora, od kojih je najveći bio Grad Beli Manastir, koji je – uz podršku gradonačelnika u prethodnom mandatu Ivana Doboša i predsjednice Gradskog vijeća u prethodnom mandatu Jadranke Sabljak – financirao turističke izlete i nedjeljni ručak.

Ostali sponzori bili su: Turistička zajednica Baranje i Etnološki centar baranjske baštine, Lokalna akcijska grupa Baranja, Općina Draž, Enigmatski magazin “Feniks” (Rijeka), Ogranak Matice hrvatske u Belom Manastiru, Ogranak Matice hrvatske u Valpovu, “Baranjska čistoća”, “Baranjski vodovod”, Znanstveni i kulturni centar “Milutin Milanković” (Dalj), “Čvor” (Bjelovar), “24 sata” (Zagreb), Enigmatski klub “Kikinda”, OTP banka (Osijek), “Mehanotehna” (Osijek) te pojedinci: Slavko Bovan (Kikinda), Stanko Dabić (Beli Manastir), porodica Đurđević (Darda), Pero Galogaža (Rijeka), Vjeko Hudolin (Dragalić), Ana Jeličić (Beli Manastir), Valter Kvalić (Vozilići), Miloš Milićević (Doboj), Đorđe Nešić (Bijelo Brdo), Predrag Stojanović (Beli Manastir), Stjepan Najman (Valpovo).

O radu Ogranka u 2017. godini

Petar Tokić
matica@omhbm.hr

Aktivnosti Ogranka Matice hrvatske u 2017. godini počele su u mjesecu siječnju kada je održan književni susret u spomen na rad i djelovanje profesora i književnika Mirka Hunjadija. Susret koji se održao u Gradskoj knjižnici Beli Manastir dana 20. siječnja, organizirali su Gradska knjižnica Beli Manastir, Centar za kulturu Grada Belog Manastira, Ogranak Matice hrvatske u Belom Manastiru i Društvo pisaca “Pannon club” Beli Manastir. O profesoru Hunjadiju, među ostalim sudionicima, govorio je njegov bivši učenik i prijatelj, književnik Delimir Rešicki.

U ožujku održana je Godišnja skupština Ogranka na kojoj su usvojena izvješća o radu u 2016. godini te planovi rada za 2017. godinu, uključujući i nakladni plan.

Povodom obilježavanja Dana hrvatskog jezika i 50. godišnjice “Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika“, 10. ožujka u Gradskoj knjižnici Beli Manastir održano je predavanje prof. dr. sc. Sande Ham s Filozofskog fakulteta u Osijeku. Predavanje su suorganizirali Gradska knjižnica Beli Manastir, Centar za kulturu Grada Belog Manastira i Ogranak Matice hrvatske u Belom Manastiru.

Nakon dugotrajnih priprema, svjetlo dana ugledala je i knjiga Helene Ivičin „Daljok Duboševica“ čije se predstavljanje održalo 18. ožujka u Duboševici, a zatim i 24. ožujka u Belom Manastiru. Godine istraživanja, skupljanja dokumenata te pisanih materijala o Župi Uznesenja BDM i mjestu Duboševica rezultirale su prvom knjigom koja na znanstveni način prikuplja i tumači podatke o jednom mjestu i župi u Baranji. Knjiga „Daljok Duboševica“ izdana je u suradnji Ogranka Matice hrvatske u Belom Manastiru i Centra za kulturu Grada Belog Manastira.

U mjesecu travnju održano je predavanje viših kustosa muzeja Slavonije Tomislava Hršaka i Igora Vukmanića pod nazivom „Batina – kneževski centar na Dunavu u kasnom brončanom i ranom željeznom dobu“ i „Rimski fortifikacijski sustavi u hrvatskom Podunavlju“. Predavanje je prigodno održano u Batini te su članovi Ogranka nakon predavanja obišli lokalitet nekadašnje rimske fortifikacije i bili ugošćeni na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvo Stipana Kovačića.

Dana 4. svibnja 2017. godine održano je predstavljanje Ogranka Matice hrvatske iz Vinkovaca u Belom Manastiru u suorganizaciji Ogranka Matice hrvatske u Belom Manastiru i Centra za kulturu Grada Belog Manastira. O povijesti i radu OMH u Vinkovcima govorio je predsjednik Ogranka doc. dr. sc. Dražen Švagelj, biblioteku Grafiti i nakladničku djelatnost predstavio je književnik Vladimir Bakarić, a posjetitelji su mogli pogledati animirani film Cigla o kojem je govorio njegov autor i poznati hrvatski crtač stripa Dubravko Mataković.

Prigodom dolaska u Beli Manastir, OMH u Vinkovcima pripremila je vrijednu donaciju knjiga od 40-tak naslova za Gradsku knjižnicu Beli Manastir.

Slika 1.

Dražen Švagelj, Petar Tokić, Dubravko Mataković i Vladimir Bakarić

Posjet Đakovu održao se 10. lipnja. Pedesetak članova i prijatelja Ogranka posjetili su tom prigodom Državnu ergelu lipicanaca u Đakovu, Katedralu svetog Petra i Muzej Đakovštine.

Povodom obilježavanja 175. obljetnice postojanja Matice hrvatske, potpredsjednik Matice hrvatske, dr. sc. Damir Barbarić posjetio je Beli Manastir. Tom prigodom održao je predavanje na temu “Značenje materinskog jezika”.

Predstavljanje 13. broja Godišnjaka i letka o sv. Martinu održalo se 10. studenog u prostorima Etnološkog centra baranjske baštine. Tekstove za novi broj Godišnjaka dali su: Saša Alilović, Davorin Taslidžić, Ivica Getto, Timea Bockovac, Laura Blagus Tenjeri, Kornelija Pacanović Zvečevac, Igor Jakobfi, Ana-Marija Posavec, Petar Tokić, Željko Predojević, Dino Pletikapić i Ivan N. Svečnjak. Naslovnicu Godišnjaka još jednu godinu u nizu potpisuju Mario Romulić i Dražen Stojčić. Tom prigodom predstavljen je i letak o sv. Martinu tiskan u suradnji OMH u Belom Manastiru, Centra za kulturu Grada Belog Manastira i udruge Prijatelji sv. Martina.

Sastanci Kluba čitatelja pod vodstvom Zdenke Baković, prof., održavali su se cijele 2017. godine, a u mjesecu studenom Klub je prigodnim domjenkom obilježio drugu obljetnicu zajedničkih druženja uz književne naslove.

Zadnja aktivnost u 2017. godini bilo je predstavljanje knjige “Seksting” Dine Pletikapića koje se održalo 29. studenog. Autor je s navedenim naslovom pobijedio na anonimnom natječaju za najbolji neobjavljeni prozni tekst na hrvatskom jeziku Ogranka Matice hrvatske u Osijeku 2016. godine. O knjizi su govorili autor te recenzenti izv. prof. dr. sc. Ivan Trojan i doc. dr. sc. Tatjana Ileš.

Krajem 2017. godine Ogranak Matice hrvatske u Belom Manastiru brojao je 109 članova.

Mirna reintegracija i povratak u Dardu kroz novinarsko iskustvo

Saša Alilović
sasa@radio-baranja.hr

Reintegracija – prvi spomen nove riječi u svakodnevnom hrvatskom jeziku ušla je u svakodnevnu uporabu 1996. godine, kada je bilo jasno da je vojna opcija povratka u Hrvatsko podunavlje otpala. Mnogi su se nadali bar privremeno, a kasnije je takvo razmišljanje opstalo samo među „bijesnima”, koji dvadeset godina nakon rata čekaju spremni s „nečim” ispod kreveta, u podrumu ili iza dva metra drva „ako se vrate“. Ideja mirne reintegracije, zbog Bljeska i Oluje, dosta je teško prodirala u glave Hrvata na istoku Hrvatske, posebno prognanika. Osim toga, ni oni, koji su prognanom puku trebali pojasniti što se to odjednom događa, nisu baš bili načisto. Što ako se vratimo na popljačkanu, spaljeno i srušeno, a tamo zateknemo one koji su radili zlodjela, od čega ćemo krenuti, što ako djeca neće s nama, od čega ćemo živjeti, samo su dio pitanja koje su si prognanici u svojim glavama, poluludim od čekanja i neizvjesnosti svakodnevno postavljali. Kada se osvrnemo unazad i prihvatimo činjenicu kako nas je ionako previše poginulo ili završilo u Haagu, onda nekako ispada da su tadašnje političke prognoze bile točne. Ni nama novinarima nije puno toga bilo jasno iako smo držali

Erdutski sporazum u rukama već u Erdutu, s još svježim potpisima protagonista u erdutskoj vinariji. Kasnije se pokazalo kako je ipak dio Sporazuma bio dogovoren „ispod stola“ jer se svako malo izvlačilo nešto što je uglavnom išlo niz dlaku lokalnim Srbima.

U moju Baranju, preko pružnog prijelaza na Biljskoj cesti, bez straha da nas neće tresnuti maljutka, prvi put smo ušli u ožujku 1996. godine i to u Kormoran.

Sjetio sam se Hunjadijeve *Baranje* u kojoj kaže kako vozilom možeš u Baranju kad zaželiš. Srcem – samo jednom u životu. Eto, i dragi Mirko je bio u krivu, jer smo mi prognanici u Baranju srcem – ulazili dvaput. Prvi put su nas roditelji unijeli iz porodilišta, a drugi put... E, to je priča za dugometražni film u boji. Svakog Baranjca. Prvi ulazak u Baranju, nakon rata, svak' se sjeća kao prvog poljupca, prvog rođendana koji je ostao u sjećanju ili rođenja djeteta. Primjerice prvog dolaska pred svoju kuću gdje su uništene uspomene, naraslo drvo u dnevnoj sobi, bačena mačka u bunar, tragovi metaka od bradatih idiota na fasadi, probušenog zamrzivača, koji se nije isplatilo ukrasti, granatom presječene trešnje u dvorištu...

U Kormoranu sam ostavio lijep dio mojih studentskih honorara i kasnijih plaća, impresionirao moje nebaranjske cure i uvijek se lijepo provodio. Na prvom smo punktu, srušenom *Čingi lingiju*, vidjeli neka poznata lica u tenkovskim kombinezonima, pustoš i ruševine Bilja, tek dio Kopačeva i stotine pecaroša na Sakadašu, na kojem je inače bilo strogo zabranjeno pecanje. Uz korov na nekada plodnim beljskim oranicama, pecaroši na Sakadašu bili su paradigma krajiškog bezvlašća i raspada. Kada smo prošli kapiju Kormorana mislio sam da će mi srce iskočiti, a pogotovo kada smo

parkirali ispod ćiriličnog grba restorana. Tamo se nešto kao pregovaralo. Cilj UN-ovog stožera bio je da konačno Hrvatska legalno daruje gorivo i gnojivo za okupiranu Baranju, kako se plavci više ne bi morali baviti švercom. Moj revolt stalno je rastao posebno kada sam vidio neke od najvećih lopova kako predstavljaju legalnu srpsku vlast, a znali smo da „preko“ imaju nekretninu za „svaki slučaj“. Uzbuđenje činjenicom da su Hrvati opet u Baranji, da sam opet u Kormoranu, samo na korak od moje Darde, da sam vidio jednog od najboljih prijatelja nakon 5 godina, bilo je nevjerojatno. Kada su se emocije ohladile pojavio se onaj bljutav okus u ustima, kad smo shvatili da ovakvi pregovori nemaju smisla jer od Srba nismo dobili ništa, osim da ćemo nastaviti razgovore, bez vremenskih okvira početka povratka.

Slika 1.
General Dečak i novinari nakon brojnih pregovora

Moj prvi ulazak u Dardu uslijedio je uskoro, kada su počele podjele prvih hrvatskih dokumenata u travnju 1996. godine. Bili su to uglavnom čudni susreti, jer smo mi iz Osijeka za te ljude bili kao izvanzemaljci i bilo je prilično neukusnih dodvoravanja u stilu „šta je ovo sve nama trebalo“. Bilo je tu i „prvoboraca“, koji su zbog premlaćivanja i pljačke bili na zlu glasu među prognanicima. Oni su se samo smješkali ispod niskih čela i kroz rijetke zube, a što je najsmješnije da su ti likovi bili špijunčine, odnosno predstavnici „obaveštajne službe“. Susreta s ljudima koji su meni dragi, nije bilo, jer njima nije bilo uputno otvoreno pozdraviti Hrvate.

Ipak, najdramatičniji je bio prvi ulazak hrvatskih novinara u Vukovar, Sotin i Ilok. Grad heroj je meni tada izgledao kao preplitko pokopan mrtvac s onim strašnim ruševinama, poput kostiju koje vire iz plodne ravnice. Ušli smo u Borovo naselje, gdje me je neki balavac ostavio bez teksta i krvi u venama, jer mi je kroz staklo UN-ovog autobusa uperio TT-jac u čelo. Slijedio je posjet vukovarskoj tržnici zajedno s američkom državnom tajnicom Madeleine Albright, veleposlanikom SAD-a Peterom Galbraitom i šefom prijelazne uprave generalom Kleinom. O glupoj ideji posjeta „pijaci“ s dvoje slabo naoružanih UN-ovih vojnika govori atmosfera linča zapjenjenih „slučajnih prolaznika“, koji su nas gađali jajima i to onim gušćjim. Jednom jajetu sam izmakao za dlaku, Albrighticu je „fulalo“ za centimetar i pogodilo kolegu Vrbošića iz Večernjeg lista. Na Brankovu sreću, prošao je samo s troškom za kemijsku čistionu. Za oproštaj, netko od UN-ovih bisera parkirao je naš bus točno ispred zapjenjene mase pored koje smo jedva prošli i od grada heroja se oprostili ciglama i kamenjem. Sreća pa je prozor kraj moje i ostalih novinarskih glava bio od pleksiglasa.

U travnju 1997. godine slijedili su lokalni izbori, koje je aranžirao UN i ostale *slastičarske* organizacije u bijelom. Razinom organizacije, nadzora i osnovnih postulata demokracije ne bi se postidjele ni demokracije u Čadu, Zelenortskim otocima ili Južnoafričkoj republici u vrijeme Pik Botha. Hrvatski novinari imali su to zadovoljstvo nazočiti nekim od biračkih mjesta u Dardi i Belom Manastiru, a naše skromno poznavanje demokracije bilo je dovoljno da shvatimo kako se može glasovati s dvije osobne, od kojih je jedna probušena, toalet papirom kao dokazom identiteta uz UN-ovo inzistiranje da glasovati može svatko tko se nasloni na zgradu u kojoj se glasuje. Neki stariji i mudriji političari su nam sugerirali kako je to sve prolazna točka do konačnog povratka pa makar izdržali i ovakve cirkus izbore.

Za načelnicu Općine Darda izabrana je Dragica Hilak iz SDS-a, a za donaćelnika Tomislav Ilić iz HDZ-a. Tomo je postao „katica za sve“, a osobito prognaničko-povratnička pitanja i imao je temeljnu zadaću vraćati naše povratnike u tada zauzete kuće, dok se Dragica nije baš pretjerano miješala u svoj posao. A u našim kućama je bio šarolik srpski svijet, uglavnom iz zapadne Slavonije potpuno različitih životnih nazora od nas s Istoka. Više je problema bilo s domaćima, koji su nakon okupacije Baranje ulijetali u hrvatske kuće i stanove, a napuštali ih uništene i pokradene.

Konačno, 15. siječnja 1998. godine, službeno je završen proces mirne reintegracije i to je bio konačan kraj snova o krajini. Tada je i najtvrdjor krajiškoj ekipi postalo jasno gdje su granice po Badinteru. Uostalom, ubojice i ozbiljni lopovi već su zdimili preko Dunava, prethodno se osiguravši kakvom nekretinom u čije temelje i interijer su bili ugrađeni dijelovi i naših kuća.

Preokupacija općinskih vlasti i donaćelnika Ilića bilo vraćanje prognanika u zauzete kuće. Zanimljiva je samoinicijativa Dardana uglavnom dragovoljaca, koji su kod onih najtvrdoglavijih Srba u hrvatskim kućama jednostavno napravili kamp u dvorištu, okrenuli prase i na taj način vršili pritisak na „aliena“, kako su zvali nezvane goste. Nakon početka kampiranja došla bi prijelazna policija i *slastičari* iz OESS-a, sa ciljem da ostave Srbe u kućama, ali kako su s druge strane bili tvrdi momci, bio je to uglavnom kamp sa „sretnim završetkom“ za 20-ak prognaničkih obitelji, koje su se vratile u svoje.

Išao sam čak dotle, da sam obilazio vlasti na Banovini i Kordunu kako bi oni pozvali privremene Baranjce da se vrate svojim uglavnom čitavim kućama, kaže Ilić. Uzalud, navikli na ravno.

Na preporuku hrvatske Vlade u Dardu je došlo izaslanstvo USAID-a, humanitarne organizacije koja je željela uložiti u obnovu općine Darda. Srpsko izaslanstvo je tražilo od Amera da osnuju srpsku banku u New Yorku u koju bi se slijevala sredstva za pomoć Srbima. Podignute obrve Amerikanaca nakon ovakvih zahtjeva, govorile su sve o predloženoj ideji, ali je stvar izvukao Ilić prijedlogom da naprave rasvjetu. Tako su simbolično Darda, a posebno Uglješ i Švajcarnica zasjali prvi u Baranji i rastjerali krajiški mrak. Osim toga obnovili su i Dom kulture i postavili grijanje.

Malo je to dalo uspjeha, jer osim šahovnice na kunama i hrvatskim dokumentima, oni nisu željeli svakodnevno gledati mrsku crveno-bijelu kvadratičnu formaciju. Ipak, Srbima koji su odlučili ostati najveći autogol zabili su njihovi liderčići. Radilo se o ljudima koji su izgubili ozbiljne kontakte s realnošću političko-zemljopi-

snih okolnosti. Najbolji su primjer pregovori o reintegraciji u hrvatski prosvjetni sustav, gdje su pregovore vodili ljudi koji su do jednoga već živjeli u Srbiji. Tako su ispregovarali da malim Srbima predaju isključivo prosvjetari Srbi, pa je velika većina nastavnika ostala bez posla, jer je iz Baranje odselilo 7.000 Srba usporedivši popis stanovništva 2001. godine i popis iz 1991. godine.

Slika 2.

Prvo javljanje u eter Radio Baranje

Ipak, sâm završetak mirne reintegracije 15. siječnja 1998. godine obilježili su prognani Dardani koji su u 10-ak vozila i hrvatskim zastavama u koloni slavodobitno ušli u Dardu uz trubljenje i pjesmu. To je izazvalo prosvjede OESS-ovih promatrača, uz prosvjed kod hrvatskih vlasti, pa su svi sudionici evidentirani od strane policije i dobili prekršajne prijave. Aktualni načelnik Općine Anto Vukoje bio je jedan od predvodnika kolone.

Dogodilo se spontano i dogovor je brzo pao. Kolonu smo formirali nakon punkta prijelazne policije i isprva smo šutjeli šokirani viđenim ruševinama, paljevinama, korovom u plodnim njivama, a onda se pojavio inat da smo dobro napravili i poslali poruku – mi se vraćamo! tvrdi Vukoje. Uz put je navratio u svoju spaljenu kuću i tamo zakačio zastavu na ostacima nagorjelog krova.

Povratak prognanika je nastavljen kroz nekoliko godina, a svo to stresno vrijeme ostavljeno je na rubovima sjećanja za neke nove generacije.

Općina Kneževi Vinogradi

Zdenka Baković
nena.bak@gmail.com

Općina Kneževi Vinogradi pripada krajnjem sjeveroistočnom dijelu Republike Hrvatske, odnosno njegovoj prirodno geografskoj cjelini Baranji. Na području općine smještena su naselja Kneževi Vinogradi, Kamenac, Karanac, Kotlina, Suza, Zmajevac, Jasenovac, Mirkovac i Sokolovac. Prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011., na području Općine Kneževi Vinogradi živjelo je 4614 stanovnika. U posljednjih 30ak godina broj stanovnika smanjen je za 37% čime se i ova općina, naglasit će načelnik Vedran Kramarić, nažalost, uklapa u opći trend depopulacije ruralnih sredina u Republici Hrvatskoj.

Teritorijalno je jedna od najvećih općina u Republici Hrvatskoj. Gotovo sigurno po kvalitetnim oraničnim površinama i najbogatija. Ako tome dodamo i šumske površine, vode Dunava, kanalsku mrežu od cca 160 km, te južne padine Baranjske planine, nameće se konstatacija o respektabilnim prirodnim resursima što bi trebalo i osigurati solidan životni standard svim stanovnicima Općine. Nažalost, nije tako.

Upravo u bogatstvu obradivom površinom javlja se i jedan od većih problema. Prema riječima vodećih ljudi u Općini jedan od

razloga je maćehinski odnos najviših državnih vlasti u periodu od 20 godina (nakon mirne reintegracija) a riječ je o „*krajnje ekonomski neprihvatljivom procesu privatizacije (bivšeg društvenog-državnog vlasništva) koji ne samo da graniči nego je dio u sferi kriminala i konačno neupitni su negativni utjecaji i tragovi dugotrajnih ratnih zbivanja ne samo na demografska nego i gospodarska kretanja*“ (Informacija o realiziranim ulaganjima na području Općine Kneževi Vinogradi od 1997. do 2017. godine).

Prije svega odnosi se na raspodjelu tih površina. Od ukupno 14 215 hektara poljoprivrednih površina, oko 6000 hektara nalazi se u dugogodišnjem zakupu u Belja d.d. Načelnik ističe kako to ne bi bilo tako loše da je taj zakup ugovoren po tržišnoj cijeni. Po njegovim riječima najveći problem je u tome što mještani nemaju adekvatne benefite od tog zakupa. Dok se danas tržišna cijena za-

kupa 1 hektara kreće oko 1200 kn, Belje je zemlju u zakup dobilo po cijeni od samo 300,00kn.

Načelnik vjeruje kako bi pravednijim ugovorima općina mogla puno više ulagati sredstava u razvoj ne samo poljoprivrede, nego i infrastrukture i svega što bi doprinijelo poboljšanju standarda života. Iz dobivenih podataka „*vidljivo je da na području Općine, unatoč nabrojenim prirodnim bogatstvima/resursima, na jednog zaposlenog u gospodarstvu dolazi 3 umirovljenika, 2 nezaposlena i približno 1 korisnik socijalnih davanja. Navedeni odnosi su nastali prije svega iz razloga što o sudbini prirodnih bogatstava Općine, odluke se najvećim dijelom donose na najvišoj državnoj razini. Po našoj ocjeni teško je očekivati pozitivne pomake u materijalnom položaju Općine, sve dotle dok god zakup/korištenje oraničnih površina u državnom vlasništvu ne postane tržišna kategorija. Bilo bi posve logično i opravdano da organ koji odlučuje o visini zakupa, razliku između utvrđene i tržišne cijene osigura Proračunu Općine*“ (Informacija o realiziranim ulaganjima na području Općine Kneževi Vinogradi od 1997. do 2017.godine)

Problem vidi i u tome što je najveći dio obradivih površina, koje su u privatnom vlasništvu, u rukama nekolicine „jakih“ poljoprivrednika u selima. Za razvoj Općine i cijele Baranje bilo bi puno bolje da je više srednjih poljoprivrednika koji bi onda udruživanjem u svojevrzne zadruge mogli konkurirati na tržištu. Osim toga, na taj način bi se sigurno zaustavio trend iseljavanja, prije svega, mladih.

Gospodarsku osnovu Općine danas čini poljoprivredna proizvodnja, prerađivačka industrija i sve razvijeniji seoski turizam, uz mogućnost unapređenja lovnog i ribolovnog turizma. Kao jedan od temeljnih preduvjeta za razvoj gospodarstva izgradila je, odnosno u ne-

kim mjestima još uvijek gradi, komunalnu infrastrukturu (vodovod, javnu rasvjetu, ceste, električnu energiju, odvodnju). Kao potpora razvoju gospodarstva, u Kneževim Vinogradima osnovana je poslovno-poduzetnička zona, u kojoj se poduzetnicima koji žele ulagati na području Općine pružaju brojne pogodnosti. Poslovno-poduzetnička zona pokrenuta je na prostoru od 56 ha, od kojih je oko 35 ha ostavljeno za razvoj obrtništva, oko 12 ha za razvoj turizma te ostatak za izgradnju infrastrukture. U poslovno-poduzetničkoj zoni aktivno djeluju tri gospodarska subjekta sa 120 stalno zaposlenih osoba u pogonima, za vrijeme sezonskih poslova još stotinjak osoba više.

Načelnik Kramarić ističe kako je u 2017. godini dovršen sustav navodnjavanja koji je najveći u Republici Hrvatskoj.

Osim ulaganja i razvijanja poljoprivrede na području Općine sve jače se razvija turistička djelatnost. Općina Kneževi Vinogradi ima razvijenu turističku infrastrukturu u vidu razgranate mreže izgrađenih vinskih cesta te izgrađenog sportsko-rekreacijskog centra Baze-ni. Na području Općine nalazi se preko 300 raspoloživih kreveta za smještaj turista, te etno selo Karanac. Poznato je kako je Karanac proglašen jednom od najdestinacija seoskog turizma u Hrvatskoj, sela Suza i Zmajevac razvijaju svoju „vinsku priču“ prije svega kroz sve popularniji „Vinski maraton“ koji je ove godine okupio više od 2000 natjecatelja, dok je istovremeno posjetitelja bilo i desetak puta više. Načelnik Kramarić ističe kako u tim mjestima *surduci i gatori* postaju prepoznatljivi po svojoj jedinstvenosti. Ne treba zaboraviti ni novu vinariju, jednu od najmodernijih u ovom području Europe koja također privlači brojne turiste i ljubitelje vina.

Iako se turizam razvija sve jače načelnik ističe kako je to sve još uvijek u rukama pojedinaca, nema sustavnog planiranja, a to bi bilo moguće kad bi postojala jedna jedinstvena turistička agencija u Baranji.

Općina ima predispozicije postati vodeće turističko središte u Baranji, s obzirom na to da ujediniuje sve karakteristike nizinske Baranje, brdovite Baranje s vinorodnim nasadima i vinskim cestama, vodnim bogatstvom Dunava i šumskim bogatstvima na području Kopačkog rita.

Općina Kneževi Vinogradi ima vrlo dobro izgrađenu komunalnu i društvenu infrastrukturu koja znatno nadilazi prosjek područja Baranje i Osječko-baranjske županije. Vidljivo je da na području Općine neka naselja imaju izgrađenu svu infrastrukturu te neka u

kojima je potrebno izgraditi kanalizaciju. Na području Općine djeluje osnovna škola u Kneževim Vinogradima s područnom školom u Karancu te osnovna škola na mađarskom jeziku u Zmajevcu s područnim školama na mađarskom jeziku u Suzi i Kotlini.

Na području Općine dobro su raspoređene predškolske i osnovnoškolske ustanove jer svako veće naselje ima osnovnoškolsku ili predškolsku ustanovu.

Općina se može pohvaliti i bogatom kulturnom i povijesnom baštinom. Povijesni artefakti potiču još iz antičkih vremena što je rezultat povoljnog zemljopisnog položaja jer su se na južnim obroncima Banskoga brda gradila naselja i vojne utvrde te uzgajala vinova loza. Neki od najvažnijih kulturno-povijesnih dobara su:

- antički arheološki lokalitet u Kamencu
- antički arheološki lokalitet Donje polje- Prosina (Karanac)
- orgulje u crkvi sv. Donata u Karancu
- arheološko nalazište Mitvar
- vinski podrum
- prapovijesni arheološki lokalitet u Kotlini
- brojni *gatori* u Zmajevcu

i mnoga druga kulturna dobra.

I na kraju, ono što je jedan od najvećih problema u Općini je nezaposlenost. Nezaposlenost generira brojne ekonomske, psihološke i društvene troškove koji imaju dugoročne nepovoljne posljedice. Ekonomski se troškovi vežu uz smanjenje učinkovitosti stanovništva na nekom području, što dovodi do gubitka dohotka

i nepovoljno se odražava na proračun jedinica lokalne samouprave. Stopa nezaposlenosti je nešto viša od prosječne nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj (oko 17,5%). A tako visoka nezaposlenost rezultat je upravo onih problema o kojima je govorio načelnik Općine Kneževi Vinogradi Vedran Kramarić.

I za kraj, viziju razvoja Općine Kneževi Vinogradi vidi kao konkurentno, prepoznatljivo i napredno agroturističko odredište s razvijenim proizvodnim sektorom koji će stvarati radna mjesta i biti srce Baranje zasnovano na načelima održivog razvoja.

Što drugo reći, nego im poželjeti da u tome i uspiju.

U sjećanje na Darka Vargu

*prof. dr. sc. Goran Rem
Filozofski fakultet u Osijeku
grem@ffos.hr*

Darko Varga (17. travnja 1956. Osijek – 30. srpnja 2017. Osijek), čovjek, čovjek nevjerojatno širokih interesa i znanja, kako vele svi koji su ga znali i kako također vele i Ljerka i Vesna – kao njegove i Željkinine najbliže prijateljice, bio je *čovjek od strasti, od iscrpnih znanja i ulaženja u novine i starine bez ostatka*. Darko je čovjek od stalnih stotinu i pedeset posto bavljenja svakom osjetljivom pričom koja nas određuje kao Ljude, kao umnožak Čovjeka. Kada je Darko u pitanju, ovo pisanje imenice Čovjek velikim slovom konkretno je i prepuno i teško da ikada može biti preciznije i točnije, kolikogod bilo opće. Jer, Darko je dobro znao da je najmanje stotinjak godina svijet uronjen u sumrak čovječanstva i da tu treba punopuno svjetla. Darko se s punim puncatim srcem kretao umjetnošću, baš onom koja je to stanje stogodišnjeg neprestano ratno-poratnog sumraka ustrajno osvjetljavala i tamo je - u umjetnosti filma, glazbe, fotografije, u umjetnosti riječi - nalazio referencu za svaku istraživačku rečenicu..., jer njegov je gard bio oprjeka odsuću čovječnosti, oprjeka sumraku i lošini, s apsolutnim nepodnošenjem nepravde i gluposti.

Niša je kćerka pjevala s njegovom Dunjom u Brevisicama, veli Marijan, meni je pak Dunja bila studenticom koja je prevodila Wendersove titlove kao seminarske umješnice..., najmlađi, sin Matija, je Darkov sljedovatelj u punom uživanju u talentima prirodoslovnog mišljenja... a Darkova Źeljka, koja je desetljećima njegov pravi i jedini generator opstajanja, ona je zaneseno brinula njegovu moćnu energičnost, nekako ga bojažljivo vraćajući mirnijem tonu i smirenijm vodama.

Nije imao vremena za odmjerenost, samo je strašću srca znao slati svoje poglede i misli, a nije imao vremena, uza sve nagovaratelje, pa tako i bliskog Antuna Tucaka, koji mu je davao HAZU-ovskog vremena za tu skoro posve dovršenu knjigu o povijesti koja se na prijelazu prošlih stoljeca vozila u osječkom tramvaju, neka odgodi jurnjavu i ode na koronarografiju, no Darkov je refren uvijek bio – kada završi knjigu... Tucak međutim, iskreno pogođen, tvrdi vrlo jasno: *Darkova će knjiga izaći u ediciji Mursa aeternam*, pa će knjigovna vječnost biti njegov zlatan i svijetleći potpis pod naše sumračno doba.

Njegov visokostručni rad u HEP-u, kao upravitelja pogona Prijenosa, njegov prethodeći studentski identitet KSET-ovca, njegovo vedro DJ-ovsko biće, njegovo filmsko autorstvo u ratnim okolnostima, dva mandata lokalnog upravljanja ratno-poratnim i rodnim Biljem... To su neke odrednice koje ni izbliza ne navode da bismo u njemu susreli i autora čiju bi stručnu i znanstvenu bibliografiju rado potpisalo i nekoliko višedisciplinarnih znanstvenika i time postiglo barem tri-četiri dignitetne katedre... Bio je u najboljem smislu povjesničar, istražitelj koji se burno i iskreno, veli kolega Danijel iz Arhiva, radovao svakom podatku, ali već i puno prije,

već u samim tragovima mogućih podataka, neizmjernoneizmjerne uzbuden pred fragmentima povijesnih priča...

Njegov film *I rode se vraćaju*, kojega 1995. radi sa Zoltanom Zsilinskim te Đurom Šovagovićem, remek djelom je ratnog pisma kulture, medija i umjetnosti, pun strateške mudrosti, nefigurativnog patosa čistih podataka, ekološkog tihog genija, i sam je, samo taj film, već dostatan da se Darka Vargu primi kao velikana istočnohrvatske kulture.

Knjiga *Hrana, kuhinja i blagovanje u doba Zrinskih*, iz 2015. o kulturi održivog prebivanja uz autentičnu kulturu hrane, poseban je Vargin hit, jak trag male i dragocjene ekopovijesti.

Na koje načine, upitajmo se, možemo postati dostojni primatelji njegova nasljeđa, koje sve geste poštovanja možemo odati, koliko knjiga možemo napisati o svim njegovim disciplinama, interesima kojima je bio stotinuipedesetposto predan, to još ne znam, ali ...Nisam nikoga poznavao tko je bio posve spreman parirati mu strasnom i krasnom energijom, ...on je bio u ratu duboko u okupiranim poljima, bio je, nevjerojatno, ali točno, baš istovremeno, upravo s Ljerkom, u Londonu prosvjedovati protiv neprepoznavanja tragedije koja se početkom devedesetih ovdje zahtjevno kretala u nastajanje novog malog boljeg svijeta... boravio je u Finskoj na Trećem susretu koordinatora rezervata biosfere u organizaciji UNESCO-ve institucije EuroMaB (Man and Biosphere). Bio je humanitarac ogromnih gesta, uveo je informaciju o Kopačkom ritu u složene strukovne međunarodne uvide, upravo je i osnovao samo JP Kopački rit, nabavio je 1999. od kanadske vlade, primjerice, uz

snimateljsku asistenciju Marija Romulića, milijun dolara za razmi-
niranje Baranje...

Godinama ga susrećem na svakom znanstvenom skupu na koji u istočnohrvatskom okružju odem, on je tu uvijek, i u Rumunjskoj, i u Austriji, i u Njemačkoj, Mađarskoj, uvijek je tu, s novom pričom, s novom zanesenom povjesnicom, a s uvjerenjem da je bolja budućnost odčitljiva u svim tim arhivskim pohranama ili, kako veli kustosica Muzeja Marina Vinaj uz Vargina istraživanja, da je istina tu, u tim zalihama knjiga i dokumenata, samo čitajmo i ne dajmo se ičim razuvjeriti u njeno postojanje.

Trag Darkove predanosti primajmo pozorno, pribrano, s užitkom, strašću, s poštovanjem!

Mihaela je iz kreveta gledala Tulu kako u tišini predvečerja
posprema stvari dovodeći stanište u propisani ekvilibrij.

- Mama, ispričaj mi priču, rekla je molećivo.

Razmišljanja pod čempresom

Ivan N. Svečnjak

1.

Knjiga kaže kako je Elohim trećega dana stvorio stabla. Bijahu to snažna, otmjena, plodonosna stabla. Pogledu zamamljiva i dobra za hranu. Grane im se svijahu pod obiljem plodova, a sjena im bijaše ugodna i svježa.

I zasadi ih Svevišnji u raskošnome vrtu te pusti rijeku da natapa mu zemlju.

A onda je šestoga dana stvorio čovjeka. Njih dvoje – muškarca i ženu. I dao im je stabla. Dao im je vrt.

U vrućim bi se podnevima, zagrljeni, skrili podno razgranatih krošnji, dok bistrom vodom Eufrata hladili bi stopala. S nebesa je dopirala glazba.

I sam Svevišnji volio je prošetati vrtom za dnevnoga povjetarca. I sjeo bi s njima i slušao.

A tada su zabrljali. Vrt je ostao iza njih, a kerubini su ga čuvali. Dok su trčali, znali su da povratka nema. Zato im je ostavio stabla. Da ih podsjećaju.

I nastaniše se pod prvim koje ugledaše. Čempresom ga prozovu, da mu to bude ime.

Kada u predvečerje kasne jeseni iziđem iz kuće i stanem pod čempres nemam iluzija ni o čemu. Sve je tu, pred očima, sve se vidi. Dvorište s travnjakom i prekopanim vrtom, ogoljela i usnula stabla, isprazni gradić, šupa, čempres. Polako zamiru glasovi; udaljeno zavijanje motorne pile; poneki auto. Miris nadolazeće hladne kiše.

No ima i stvari koje se ne vide. Ima stvari koje ostaju čovjeku skrivene ako pod čempresom stoji na krivi način. Naročito ako je prostak; ako mu je duša barbarska, kako kaže Heraklit. Zato stajanje pod čempresom zahtijeva pravilan stav. Upravo to je znak pristojnosti, otmjenosti, poniznosti. Znak dostojanstva i sabranosti. Strahopočitanja pred zaboravljenim. A pravilno stajati, kako kaže Romano Guardini, znači stajati na objema nogama, bez naslanjanja, uspravnih koljena koja nisu nemarno svinuta. To je stajanje koje oslobađa. To je jedini primjeren način stajanja pod čempresom.

2.

Čempres je paradoksalno stablo. Ne zato jer mu je bit takva, nego zato jer takve predodžbe pobuđuje kod ljudi. Imponira njegova visina, snaga, stalno zelena svježina. Iritira nered koji u jesen zna napraviti. Kada ga čovjek gleda kako ponosno dominira dvorištem, nadvisujući kuću, ne može a da mu se ne divi. S druge strane, sam nameće pitanje vlastite svrhe: kao jedino veliko stablo u dvorištu svojom čunjastom krošnjom ne pruža gotovo nikakav hlad; ne donosi nikakve plodove koji bi svojim slatko-kiselim sokom uljepšali i olakšali dan; svojom neprimjerenom veličinom stalna je opasnost za kuću, koju bi svojim padom dobrano uzdrmao. Čini se, dakle, kako su pragmatični argumenti nadmoćniji estetskim, jer ako je dovoljan razlog za nešto tek estetske prirode, onda ono gubi u ovo-me svijetu svoju smislenost. Ali, čempres je ovdje iz sasvim drugih, pragmatički nedokučivih, razloga. Njegova svrha je metafizička, transcendentna, simbolička. On je izvježbanom oku raskošna slika (a ne zaboravimo, radi se o čempresu u mome dvorištu, iako zapravo to dvorište, kao ni kuća, ni stablo, ni bilo što drugo nisu moji, tako da sa samim čempresom dijelim tek duhovnu vezu, ali ne i početak njegova života, što samo pojačava ukupnu dramatiku njegove transcendentnosti i simbolike) koja upozorava, usmjerava, nagovještava. On je suptilna slutnja neshvatljivosti i neuhvatljivosti Istine koja se iz sublimnih visina, kao po ljestvama, spušta među smrtnike. Tragični podsjetnik prepuštenosti istini. Jer što bi čovjek s Istinom?

U drevnoj su se Kini, kažu znalci, jele sjemenke čempresa kako bi se osigurala dugovječnost. A sasvim je prikladno zimzeleno stablo prihvatiti na takav način. Produbljujući analogiju, možemo uz

čempres vezati radost, ushit, optimizam, sreću – sve ono što, nekom logikom zdravog razuma, pridolazi uz dugovječnost, besmrtnost, neprolaznost. Međutim, u Europi je sudbina čempresa bitno drukčija. Percepcija Europljana namijenila mu je ulogu žalobnog stabla, stabla koje evocira tugu, žalost, prolaznost, nemoć pred neumitnošću sudbine. Nije stoga neobično vidjeti ga kako ukrašava groblja. Ali zašto bi onda netko, europske provenijencije, zasadio čempres u gotovo samom središtu svoga dvorišta? Da paradoksalnošću percepcije čempresa dočara paradoksalnost samog življenja? Da si napravi podsjetnik na ispraznost? Da si osigura besmrtnost?

3.

U samom središtu Bitka, u beskonačnom trajanju Vječne Sadašnjosti, prebiva Istina. To je prava i jedina Istina o Svijetu, njegovu Smislu, Čovjeku. Ukupna Istina življenja. Istina *sub specie aeternitatis*, onako kako je vidi subzistentni bitak sam, *ipsum esse subsistens*. Istina koja se želi priopćiti. Istina koju čovjek nikada neće moći uhvatiti, jer što bi on s njom? Njeno lice on ne može vidjeti i na životu ostati.

Ali što onda preostaje čovjeku? Samo zanesena zaigranost u traženju istine - *istine za mene*, kako kaže Kierkegaard. I upravo tada, u toj zaigranoj potrazi, u toj sudbinskoj igri, čovjek je u najintimnijem odnosu prema Bitku. Poput plesa u kojem dva tijela postaju jedno, u skladnim pokretima, u savršenoj harmoniji, čovjek se Bitku otvara, predaje, prepušta. Baš kao ženi; stavljajući sebe u nju i nju u sebe, postajući jedno, a ne gubivši sebe. Zato je žena najljepša slika Bitka i Istine.

4.

Najvažnije stvari Univerzuma imaju žensku dušu. Tko to razumije zna da Istina na svom putu iz visina, a prije nego se skrije negdje duboko, zastane na trenutak u ženi. Uzme tada njeno obličje i prođe svijetom kako bi je ljudi barem naslutili kad joj već ne mogu vidjeti lice. I u tom raskošnom prolasku uznemiri cijelog čovjeka, uzburka mu sva čula i razigra uspavanu maštu. Ali ništa ga tako ne zaokupi kao miris njena prolaska.

Tek pod čempresom, u predvečerje kasne jeseni, čovjek shvati da Istina ima miris žene. Onaj zavodljivi, opojni, slatkasti miris koji tjera čovjeka da se osvrne, da pogleda, da prati trag koji ostaje nevidljiv u zraku. Zato se muškarac instinktivno okreće za ženom koja fino miriše. U njoj on vidi nejasne tragove, slutnje, podsvjesne i arhetipske slike koje ga podsjećaju na izgubljeni Raj; na vrijeme kada je, više nego ikada, bio tako blizu ženi i Istini. Na vrijeme kada između svijeta i Svijeta, istine i Istine, ljudskog i božanskog viđenja nije bilo razlike. Ne zato što razlika nije doista postojala, nego zato jer nije bila važna, značajna, presudna.

Najvažnije stvari Univerzuma imaju žensku dušu. Tko to razumije zna postaviti ženu na pravo mjesto u svome životu. Istinski čovjek zna da za njega postoji samo jedna žena kojoj se predaje svim tijelom, srcem i dušom svojom. On zna da postoje i druge, ali on želi svoju. Onu na čijem licu, kao u zrcalu, prepoznaje svoj lik, svoju sudbinu; u čijim očima nalazi spokoj i mir. Zato je život istinskog čovjeka neprekidna potraga za suđenom mu ženom; za zametnutim djelićem sebe u drugome i drugoga u sebi. On traži izgubljeno jedinstvo, sklad, svoj otrgnuti dio koji zagrljajem vraća na

njegovo iskonsko mjesto. Jer tek tim zagrljajem muškarac postavlja ženu u njeno prirodno i zasluženno okruženje. Tek tada on ima nju i ona njega; tek tada imaju jedno drugo.

Ne treba, međutim, zaboraviti da se ženu nikada ne može imati u cijelosti. Uvijek ostaje jedan neuhvatljivi dio, ona mala nedokučivost i tajanstvenost koju može naslutiti samo istinski poznavatelj ženskoga srca. Zato zavodnik nikada u potpunosti ne može osvojiti ženu, premda vjeruje da upravo to čini. On traži na pogrešnom mjestu, na stotinu pogrešnih mjesta. Traži ono opipljivo, vidljivo, empirijsko – tijelo, put, nasladu. On želi rezultat, uspjeh, brzo zadovoljenje želje za koju misli da je ona prava, autentična i opravdana. On nije strpljiv, barem ne dovoljno. Njegovo strpljenje ne ide dalje od naslade, i to je najdalje dokle ide. A to je krivi put, jer nema ništa varljivije od naslade koju žena daje samo svojim tijelom. Ona se tada igra, zavodi, glumi; pleše ples koji skreće pogled s nje same. Jer žena je plesačica koja se naizgled nudi svima, a doista se daje samo onome tko je zna pronaći, razumjeti, zaslužiti i, konačno, zagrljajem vratiti na njeno izvorno mjesto. Zato je zavodnik najveća zabluda među ljubavnicima. On nije ništa drugo nego lažni, neistinski čovjek. Krivotvorina. Kao što, uostalom, i žena koja se da od njega zavesti nije istinska žena. Ona je i sama zavodnica, nevjerna ljubavnica, slika neistine.

Najvažnije stvari Univerzuma imaju žensku dušu. Zato nije neprikladno o Istini govoriti kao o ženi. Jer kako se netko odnosi prema ženi, tako se odnosi i prema Istini.

5.

Dok je Pomazanik umoran od puta sjedio na Jakovljevu bunaru dođe neka žena Samarijanka zahvatiti vode. On joj reče: “Daj mi piti!” I tu se zapodjene razgovor u kojem ona povjerova u Njega.

Ako Istina ne može pokazati svoje lice čovjeku, onda se mora negdje skriti. A nema boljeg mjesta od bunara. Tamo je skrivena oku, a čovjeku blizu. Zato, kad Pomazanik zatraži piti, ustvari kaže: zahvati od Istine i ono što izvučeš biti će tvoja istina – samo pazi, istina može prevariti. I tada žena, ne želeći biti prevarena, zatraži od Njega piti. U tom trenutku, On je znao da je njena posuda napunjena. I to Ga učini sretnim.

6.

Istina ima okus voća, miris žene, boju jeseni, dodir vjetra i zvuk djeteta koje se igra. To je onaj presudni niz percepcija koji čovjeka lišava površnog, podljudskog, krivotvorenog življenja. Splet opažaja koji, doduše, ne spašava od ispraznosti, ali joj daje etičko značenje. Neupadljiv i suzdržan znak koji pametnom čovjeku velikodušno i u povjerenju kazuje da velike su stvari *po sebi* jednostavne. Ali i da izgube značenje ako se jednostavno kažu.

Zato je o bitnim stvarima bolje govoriti u slikama nego u pojmovima. Slika je, kažu, rječitija od tisuću riječi – ali samo ako je pred njom netko snažne imaginacije. A to znači pronicljiv. Filozof i pjesnik u isto vrijeme. Tek ta post-iskonska dvostrukost, paradoksalna sinteza nespojivog, presudni je uvjet mogućnosti nepatvorenog očitovanja najdublje i najčišće ljudske naravi. Tek u toj

neizbježnoj i neograničavajućoj dvostrukosti, čovjek može stvari vidjeti onakvima kakve jesu i kakve nisu. Tek tada može vidjeti stupanj njihove važnosti. Točnije rečeno, mjeru njihove nebitnosti.

Pametan čovjek, onaj koji se ne guši u vlastitoj površnosti, zna da o stvarima možemo govoriti samo kao o više ili manje nebitnima. Svijest o toj tragičnoj hijerarhiji stavlja ga u intiman odnos s različitim razinama zbilje. Proširuje mu vidno polje u drukčije predjele postojanja. I tek u tom stanju osviještene ispraznosti čovjek može početi istinski živjeti. Tu se otvaraju vrata paradoksalne, ali ne i iracionalne, jedine istinski ljudske etike koja u sveopćoj ispraznosti vraća čovjeku dostojanstvo dajući mu mogućnost apsolutne obligacije spram drugoga i spram svijeta. Tek tada, kada shvati da ništa nije toliko važno da ne može biti isprazno, čovjek može početi živjeti mirno, tiho, nenametljivo, mudro, otmjeno, obzirno, ponizno. S druge strane, u habitusu je površnog čovjeka da živi grubo, bučno, nametljivo. On je neuglađen, bezočan, razmetljiv i nadmen. Samo on svijet ne vidi skrojen po svojoj mjeri pa ga drsko prekraja. Zato što je kukavica, strašljivac, bojažljivac. I nema većeg plašljivca među živim bićima od njega. Njegov je strah pred istinskim životom, lišenim bitnosti, toliki da je spreman udariti, gaziti, mučiti, ubiti. Samo da pobjegne od vlastita straha. To je najgori mogući oblik bijega pred stvarnošću i krije se pod bezbroj imena. Drski, bezobzirni, lakomisleni eskapizam koji svijet vidi samo iz svoga zlog legla.

Iako je Istina jednako daleko od prosvijetljenog i neprosvijetljenog čovjeka, mudraca i luđaka, otmjenog i prostaka; iako ih sve *stiže ista kob*; iako među njima ne postoji, kako kažu neki mudraci, pažnje vrijedna razlika – ipak ih razdvaja jedan diskretan, jedva

zamjetljiv, nenapadan skup značajki koji je jedini u stanju ublažiti, smekšati i učiniti podnošljivijom zlokobnu ispraznost. Radi se o pristojnosti. Radi se o otmjenosti. O dostojanstvu življenja i umiranja. O najjednostavnijem *biti*. Biti bez ičega. Bez prihvaćanja, neprihvaćanja, bez potrebe, bez želje. Biti i otići. Mirno, tiho, nenametljivo. Obzirno. Jer bezobzirnost nagrđuje i samu ispraznost.

7.

Kada stojim pod čempresom, u predvečerje kasne jeseni, obično držim ruke u džepovima. Naizgled nevažna, ali zapravo vrlo bitna stvar. Jer kao što je Hilon Lakedemonjanin rekao, mahanje rukama je znak ludosti. Ljudi koji ne znaju kontrolirati svoje ruke ne znaju paziti ni na svoje misli, riječi, osjećaje. A sitnice nas odaju. Pokazuju nam naše mjesto u Univerzumu. Tko to razumije zna da Prometej nije morao biti vezan.

Tužna je istina da čovjek stojeći pod čempresom vidi sve. A to nije nešto čime se treba hvaliti. Postoje mjesta i trenuci kada čovjek vidi ono što drugi ne mogu niti naslutiti. Postoje mjesta i trenuci kada se zbog toga ispašta. Teret je to koji se teško i nevoljko, ali ipak odgovorno nosi. Zato su poniznost i skromnost kraljevske vrline. Tko to razumije zna da nam ništa nije potrebno, zna da nam zapravo ništa ne treba. I to je ono što trebamo učiti svoju djecu. Dovoljno je stati pod čempres i šutjeti. I tada će se, kako kaže Blake, sve pred čovjekom pojaviti onakvo kakvo jest – beskrajno. I tko se nauči nastaniti u tom beskraju, sagradio je kuću na čvrstoj stijeni. Dovoljno čvrstoj da ponese svijet. Dovoljno čvrstoj da ga *podnese*.

Obavijest suradnicima

Rukopise i priloge za Godišnjak br. 15/2018 primamo do 15. rujna 2019. godine.

Radove dostaviti u elektronskom obliku na e-mail adresu Ogranka Matice hrvatske u Belom Manastiru. Upute autorima možete pronaći na mrežnim stranicama Ogranka.

Članci koji pristignu nakon isteka roka biti će uvršteni, ukoliko zadovoljavaju kriterije, u sljedeći broj.

www.omhbm.hr

e-mail urednika: zeljkopredojevic@yahoo.com

e-mail Ogranka: matica@omhbm.com

Uredništvo